

EGO

MEI 1984

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING IN DE KRIJGSMACHT

Humanistisch Opleidings Instituut

BIBLIOTHEEK

Postbus 757 - 3500 AT Utrecht

ok in dit nummer:

**Militairen kunnen kernoorlog
niet beperkt houden
Hakenkruizen op kazerne
Werken in 'Het kleine verzet'
Oorlog in de beeldende kunst**

**AL PACINO
schittert in Scarface**

Lees pagina 10

EGO

MAANDBLAD VAN DE DIENST
HUMANISTISCH GEESTELIJKE
VERZORGING IN DE KRIJGSMACHT
UITGAANDE VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND

nr. 5 - mei 1984
23e jaargang

Abonnementsprijs f 12,- per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistisch
Geestelijke Verzorging te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Klazien van Brandwijk-Wiltjer, Wim
Heij (voorzitter), Wim Reinders, Hans
Schonk, Frank Spoelstra, Cher Turel,
Paul Vonk.

Vaste medewerkers:

Bert Brounts, Adriaan Bijl, Theo
Carree, Anton Constandse, Sietse
van der Hoek, Jan Kooijman,
Willy Lohmann, Frits Maas,
Leo van Opzeeland, Rien Robijns,
Adriaan Soeterbroek, Jan Stoof,
Frans Wermer, Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht
Gedrukt op kringlooppapier

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist. tel. 03404-14436.

Inhoud

Vooroordelen over buitenlanders	2
Militairen kunnen kernoorlog niet beperkt houden	4
Werken in „Het kleine verzet“	7
Scarface	10
Fascisme (poster)	12
Waar was je, Adam?	14
Berichten	15
Hakenkruizen op kazerne	16
Johannes Post moest eens weten	17
Stan Getz	18
Oorlog in de beeldende kunst	20
Boeken/bladen/brochures	22
Adriaan/Ego-puzzle	23
Willy Lohmann	24

EGO: menselijke maat

Vooroordelen over 'buitenlanders'

Steeds vaker hoort men de laatste tijd in het openbaar vooroordelen over buitenlanders. Ook binnen de Nederlandse krijgsmacht. Bijna dagelijks lopen we tegen dit soort verwerpelijke uitingen aan. Verwerpelijk omdat racisme een kwestie van onfatsoen is.

Mensen met een iets andere huidskleur dan de gemiddelde Nederlander behoort men, uitsluitend op die grond, niet minderwaardig te behandelen. Maar zit er dan echt niets in dat geklaag over 'die buitenlanders'? Waar rook is, is meestal ook wel iets van vuur. Ja, toch?

Hieronder enkele feiten om een aantal gangbare vooroordelen te weerleggen.

*„Buitenlanders zijn de
hoofdoorzaak van de huid-
ge economische crisis.“*

Werkloosheid is echter een internationaal en bovendien ook nog een ingewikkeld probleem. Alle landen in West-Europa kampen met hoge werkloosheid. Ook die landen met betrekkelijk weinig buitenlanders. Houden we het dicht bij huis en beperken we ons tot Nederland dan zien we bovendien nog dat gebieden met relatief de hoogste werkloosheid de minste buitenlanders hebben.

In de jaren dertig hadden we ook te maken met een enorme economische crisis en toen waren er, op een enkele Italiaanse ijscoman na, geen buitenlandse werknemers. Toen losten we ditzelfde probleem op door de Joden tot zondebok te degraderen. Wie werkelijk denkt dat de crisis kan worden opgelost door de

buitenlanders terug naar huis te sturen kan beticht worden van (bewuste) onwetendheid.

„Onder buitenlanders en minderheden zitten veel criminelen.“

Volgens de meest recente cijfers, 1980, kwam in dat jaar 7 procent van de wets-overtredingen voor rekening van mensen met een buitenlandse nationaliteit. In een derde van deze gevallen betrof het burgers uit andere EEG-landen die Nederland vrij in en uit kunnen reizen. Voor bijvoorbeeld de in Nederland woonachtige Turkse en Marokkaanse mannen bedroeg het percentage wets-overtredingen in 1980 2 procent - en in de helft van deze gevallen ging het om verkeersovertredingen! Onder Surinamers en Molukkers lag het cijfer iets hoger: 5,5 procent, maar alweer in ster-

(Overgenomen uit 'Vorwärts')

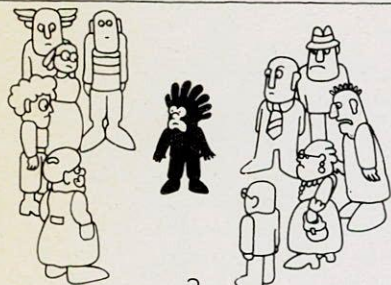

DE ZONDEBOK

1

2

3

4

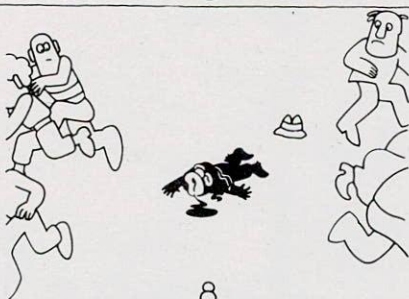
5

6

7

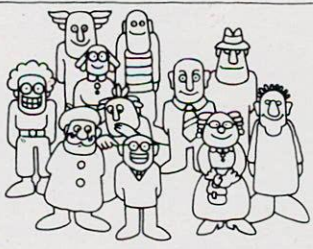
8

WEER EEN ZONDEBOK

GEVELD

9

WIE VOLGT?

1

„Buitenlanders hebben zoveel kinderen dat ze alleen op de kinderbijslag al thuis kunnen blijven.“

Een onderzoek toonde recentelijk aan (de Volkskrant, 15 maart 1984) dat het 'een wijdverbreid misverstand is dat het gemiddeld kindertal bij buitenlanders hoger is dan bij Nederlanders'. Door met name gezinshereniging lag het kindertal geruime tijd beduidend hoger, dat is waar. Nu de groepen buitenlanders zich gestabiliseerd hebben (er komen er niet meer bij door migratie) zal men in korte tijd een aanpassingsgedrag kunnen waarnemen juist met betrekking tot het kindertal. De verwachting is dat dit, binnen niet al te lange tijd, zal teruglopen en nauwelijks boven het Nederlands gemiddelde zal komen te liggen. Het feit dat dit reeds geruime tijd het geval is met het gemiddelde geboortecijfer onder Molukkers, Surinamers en Antillianen versterkt de juistheid van het onderzoek alleen nog maar.

„Buitenlanders worden voorge-
trokken bij het verkrijgen van
werk of woning.“

De praktijk is anders. Nog steeds weigeren veel bedrijven werknemers uit etnische minderheidsgroepen in dienst te nemen, en slechts één procent van degenen die in overheidsdienst werken is buitenlander. Evenmin krijgen buitenlanders gemakkelijker een woning dan Nederlanders. Uit een onderzoek in 1979 bleek dat het aantal ingeschreven buitenlanders voor een woning verhoudingsgewijs tweemaal zo hoog is als gemiddeld, terwijl buitenlanders ook nog tweemaal zo lang staan ingeschreven. Een in 1983 gehouden onderzoek, in opdracht van het ministerie van volkshuisvesting, bevestigde deze uitkomsten nog eens (NRC-Handelsblad, 15-9-1983).

Zo zouden we nog een tijdje kunnen doorgaan met het ontzenuwen van veelvuldig tot uiting gebrachte vooroordelen. Voorlopig lijkt het ons echter genoeg. Met de werkelijke feiten in de hand kan men wat doen in de strijd tegen het racisme. Laat zien dat het je ernst is met de bescherming van de rechten van 'de buitenlanders'. De waarde van zo'n signaal naar de etnische minderheden, die net als de Nederlandse kansarmen vaak in een situatie van achterstand zitten, en bovendien nog door racisme worden bedreigd, mag niet worden onderschat. Als blad van de Humanistisch Geestelijke Verzorging in de krijgsmacht ligt het dan ook op onze weg zo'n signaal te geven. Wij vragen onze lezers dit ook te doen.

Redactie

Bovenstaande striptekening werd ontworpen door Henk Vermeulen en is als ansichtkaart te bestellen bij Nippel, Tuinen 28, 8911 KD Leeuwarden (tel. 058-154174) voor f 5,- per 5 ex. (excl. porto). Van deze strip is ook een affiche verkrijgbaar (formaat 37x60 cm) op hetzelfde besteladres voor f 3,- (excl. porto). Een deel van de opbrengst van de verkoop van deze kaarten en affiches is bestemd voor de Anne Frank Stichting.

te tegenspraak tot de gangbare beeldvorming, lag ook bij deze groepen het aantal geweldsmisdrijven beneden het Nederlandse gemiddelde.

„Nederland wordt over niet al te lange tijd overgenomen door de buitenlanders. Straks is Nederland Nederland niet meer.“

n werkelijkheid zijn er momenteel

540.000 mensen in Nederland met een buitenlands paspoort, dat is 3,7 procent. Degenen tegen wie de racistische vooroordelen zich met name richten (Turken, Marokkanen, Surinamers, Antillianen, Molukkers) vormen tezamen ongeveer 3 procent van de bevolking (460.000 mensen). Nu niet direkt een percentage op grond waarvan 'het overnemen van Nederland door de buitenlanders' binnenkort valt te verwachten.

„Militairen kunnen een kernoorlog niet beperkt houden“

Vraaggesprek met Prof. dr. Frank Barnaby

In Engeland en West-Duitsland zijn al nieuwe kernwapens geplaatst. Om de Russen af te schrikken of om ze ermee aan te vallen?

Met deze kruisraketten en nieuwe Pershings zijn de technologen zeker niet aan het eind van hun technisch kunnen. Er zijn nog veel „betere“ wapens op komst in de volgende tien jaar. Wordt de wereld er nu veiliger op of wordt de kans steeds groter dat de wereld met kernwapens tot puin wordt geschoten?

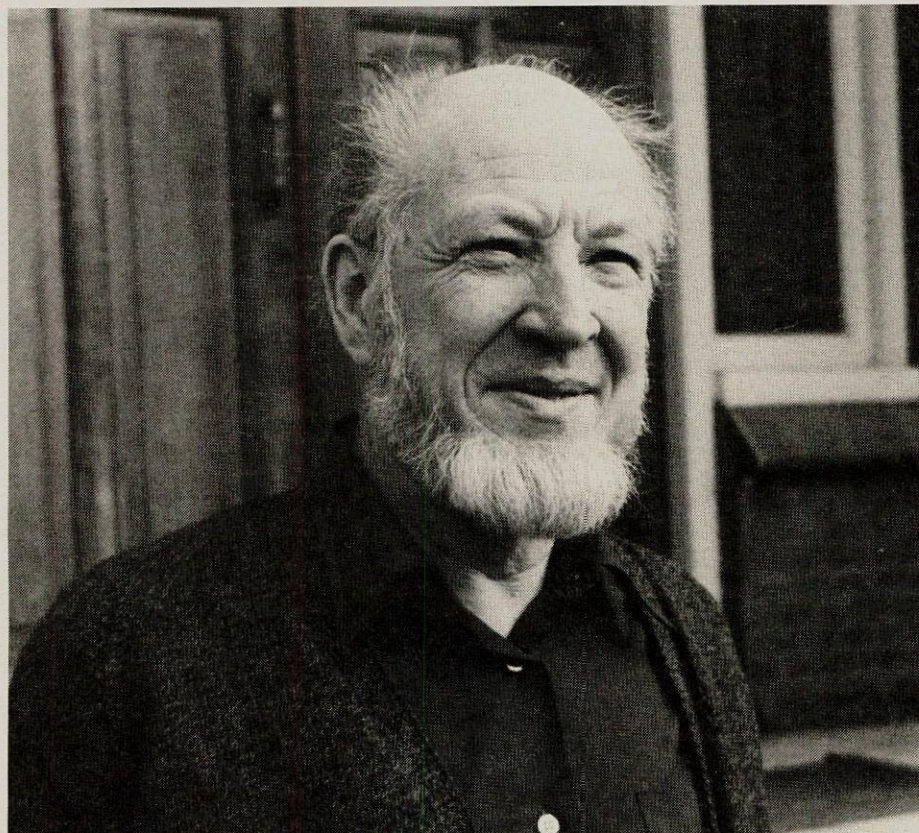
Bepalen wij met z'n allen in de westerse democratieën hoe we ons willen verdedigen of bepalen militairen, wapenindustriëlen, bureaucraten en wetenschappers dat voor ons?

EGO-redacteuren Wim Heij en Wim Reinders legden over deze zaken een aantal vragen voor aan professor dr. Frank Barnaby. Hij heeft zich als directeur van het Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) tien jaar lang intensief met dit soort vragen beziggehouden en doet dat nog steeds.

Veel mensen zijn in deze tijd bang voor het uitbreken van een kernoorlog. Is de vrees terecht dat de kans op het gebruik van kernwapens groter wordt?

Ik denk dat die kans groter wordt, vooral door de eigenschappen van de kernwapens die nu geplaatst worden en ook door de technologie van de nieuwe wapens die nu door de NAVO worden ontwikkeld. De beide supermachten Amerika en Rusland gaan over tienduizenden

nieuwe kernwapens beschikken. Die wapens zijn heel nauwkeurig en doeltreffend en ze lijken erg geschikt om er een kernoorlog mee uit te vechten. Ze zijn niet geschikt voor afschrikking, wat met de vroegere kernwapens wel het geval was. Deze nieuwe wapens kunnen op kleine militaire doelen worden gericht, zowel op het slagveld als op verafgelegen doelen.

Prof. dr. Frank Barnaby

Waarom is deze situatie zoveel gevaarlijker?

Als je kernwapens ontwikkelt om er een oorlog mee uit te vechten (en dus niet om af te schrikken; WR) dan breng je die wapens in bij de militaire strategie en tactiek in de lagere bevelsniveaus. Dan gaan de militairen geloven dat een kernoorlog uit te vechten en ook te winnen valt. Ze gaan dan ook geloven in de mogelijkheid van een beperkte kernoorlog en een langdurige kernoorlog, iets wat ik onmogelijk acht. Maar wanneer militairen er zo over denken, wordt de kans op een nucleair conflict steeds groter.

Beperkte kernoorlog

Politici hoor je vaak zeggen dat een beperkte kernoorlog niet mogelijk is; het zal altijd uit de hand lopen.

Persoonlijk geloof ik ook dat militairen een kernoorlog niet beperkt kunnen houden. Maar het aanvaarden van een beleid dat een oorlog met kernwapens mogelijk is, vereist dat je dat wel gelooft. Daar moet je jezelf dan van overtuigen en dat doe je als je gelooft in „het aangepaste antwoord“, zoals de NAVO dat doet.

Maar een beperkte kernoorlog is dus in de praktijk onmogelijk?

Ja, het is een dwaze gedachte dat een beperkte kernoorlog mogelijk zou zijn. De NAVO kwam met de theorie van het aangepaste antwoord, toen bleek dat een massale vernietigingsaanval met kernwapens niet langer mogelijk was. Dat was toen de Russen ook voldoende kernwapens in hun bezit hadden om datzelfde te doen.

De strategie van het aangepaste antwoord houdt in, dat een beperkte kernoorlog mogelijk is en daarom zeggen de militairen nu ook dat het mogelijk is. Maar wat ze niet zeggen is, dat een oorlog alleen maar beperkt kan blijven wanneer één van beide partijen zich op een bepaald ogenblik overgeeft. Alleen dan kan een oorlog beperkt blijven. Maar wie van de twee geeft het op? Geven wij ons over? Natuurlijk niet en dat zullen de Sovjets ook niet doen. Het aangepaste antwoord betekent dat een klein kernwapen met een groter kernwapen wordt beantwoord. En wie verwacht dat één van beide partijen met zoveel kernwapens in zijn bezit dan zal zeggen: ik stop ermee?

Waarom zijn militairen in een beperkte kernoorlog gaan geloven? Is dat een

kwestie van politiek of van technologie?

Dit nieuwe beleid is niet ontstaan door andere politieke ideeën. Doordat er nieuwe wapens werden uitgevonden is men zo gaan denken. De technologie maakt het mogelijk en die mogelijkheden wil men in de praktijk gebruiken.

Denkt u dat het mogelijk is om een kernoorlog te winnen?

Nee, in de praktijk zal dat nooit mogelijk zijn, maar mensen kunnen wel zo ver gaan om te denken dat het mogelijk is. Het gaat er niet om wat er zou kunnen gebeuren, maar om wat mensen geloven wat er mogelijk is met kernwapens. Die nieuwe kernwapens met hun zeer grote precisie zullen bij militairen het idee versterken dat een kernoorlog te winnen valt. En dat maakt het nu juist steeds waarschijnlijker dat er een kernoorlog uitbreekt.

Afschrikking

Kernwapens waren toch bedoeld om de Russen van een aanval af te houden? Hebben ze die betekenis nog wel?

Het is eenvoudigweg niet waar dat kernwapens zijn gemaakt om af te schrikken. De kernwapens werden ontwikkeld om er een oorlog mee te winnen, om de Japanners en de Duitsers te verslaan. Dat was het oorspronkelijke doel: kernwapens in een oorlog gebruiken om die oorlog te winnen. Ze waren zeker niet bedoeld om de tegenstander af te schrikken; er was een oorlog aan de gang toen ze ontwikkeld werden. De afschrikkingstheorie ontstond rond 1960 om het verder ontwikkelen van kernwapens te rechtvaardigen. Het was een Amerikaanse theorie, ontwikkeld door intellectuelen aan de Harvard-universiteit om de beslissing van Kennedy te rechtvaardigen dat er intercontinentale kernwapens ontwikkeld moesten worden.

De grootmachten hebben nooit gezegd: we willen een nucleair afschrikking-beleid, gebaseerd op wederzijds verzekerde vernietiging (MAD: mutual assured destruction), en daarvoor ontwikkelen we de nodige wapens. Dat gebeurde niet. Wat gebeurde, was dat er eerst wapens werden ontwikkeld door de wetenschappers en dat daarna pas het beleid werd uitgedacht. En datzelfde gebeurt nu met het idee een kernoorlog uit te kunnen vechten. Niemand wil zo'n beleid, maar men kan de technologische ontwikkeling van de kernwapens niet tegenhouden en die ontwikkeling maakt zo'n beleid nu juist mogelijk.

Gevolgen van een kernoorlog

Wat zijn de gevolgen van een kernoorlog? Is daar iets over te zeggen?

Het onderzoek naar de gevolgen is nog niet af, we ontdekken steeds nieuwe dingen. Wat we ondertussen zeker weten is het volgende. Als een kernbom van 100 megaton op een stad terecht komt – en de supermachten bezitten

Het Binnenhof en de entree van het Ministerie van Defensie, Plein 4 in Den Haag: Barnaby schat de invloed van politici op ontwapeningsprocessen laag in

bommen van 50.000 megaton – ontstaat er naast de schokgolf en de vuurbal veel stof en rook in de atmosfeer. Dan wordt de zon zo verduisterd gedurende 1 tot 2 jaar, dat er op het noordelijk halfrond constant temperaturen onder het vriespunt zullen voorkomen. Dat betekent dat er geen voedsel meer kan groeien, zodat de meesten die de explosie overleefd hebben, dan de honger dood zullen sterven. Dit is pas onlangs duidelijk geworden, maar wat er verder voor gevolgen zijn, weten we niet. Wat we zeker weten is, dat het grootste deel van de bevolking op het noordelijk halfrond in een kernoorlog vernietigd wordt. Of degenen die blijven leven na 3 of 4 jaren een leefbare gemeenschap kunnen vormen, weten we niet. We weten ook niet of de menselijke voortplanting nog mogelijk is als men aan radio-actieve straling heeft blootgestaan. We weten verder dat de gevolgen voor het zuidelijk halfrond ernstig zullen zijn, maar we weten niet hoe ernstig. Geen enkele wetenschapper kan garanderen dat het menselijk ras een kernoorlog kan overleven wanneer de meeste aanwezige kernkoppen zullen worden afgevuurd.

Wordt er veel geld beschikbaar gesteld voor onderzoek naar de gevolgen?

Nee, daar is geen geld voor beschikbaar bij de regeringen. Een paar civiele wetenschappers verrichten er onderzoek naar, maar de militaire wetenschappers doen dat niet. Zij zijn niet geïnteresseerd in dit onderwerp. Zij tonen alleen maar belangstelling voor de directe militaire effecten van hun wapens, niet voor de gevolgen op langere termijn.

De vijand moet vernietigd worden en als dat doel bereikt is, deugt het wapen. Is dat de enige eis die militaire strategen aan wapens stellen?

Ja.

Plaatsing nieuwe kernwapens

Wat vindt u van de plaatsing van nieuwe kernwapens in West-Europa?

De kruisraketten zijn om politieke redenen ontwikkeld. Het moest voor de Westduitsers mogelijk zijn om de Pershing-2 te plaatsen. Ze zijn niet om militaire redenen geplaatst.

Wat zijn die politieke redenen?

De toenmalige bondskanselier Schmidt werd erg bezorgd, toen Kissinger in 1979 (in Brussel tijdens een bijeenkomst t.g.v. het 30-jarig bestaan van de NAVO; W.H.) zei, dat de Amerikanen Europa niet zouden verdedigen met kernwapens. Schmidt dacht toen dat hij weer onder de Amerikaanse atoomparaplus zou komen door de Pershing-2 te plaatsen. Want als er een Pershing-2 in Moskou terecht komt, zullen de Russen niet weten of deze uit West-Duitsland of uit Amerika afkomstig is en dan zullen ze in elk geval op de Amerikanen terugschieten. Schmidt moest ook de andere Westeuropese landen overtuigen om raketten te plaatsen en daar werd de kruisraket voor gekozen.

Wordt West-Europa hier veiliger door?

Nee, een oorlog wordt er waarschijnlijker door, omdat de Russen het plaatsen van deze twee nieuwe wapens zien als het dichterbij komen van een mogelijk te voeren kernoorlog. De Pershing-2 heeft een vliegtijd van 8 à 10 minuten naar de Sovjet-Unie. De Russen hebben dan geen tijd om te reageren voordat de bom valt.

De Russen zien de Pershing-2's als raketten die gericht staan op de centrale politieke en militaire doelen. Deze wapens hebben een precisie die ongeveer evenaard is: ze vallen binnen 50 meter van het doel. Dat ligt bij de intercontinentale raketten op 200-300 meter. De Pershing-2 vormt dus een grote bedreiging.

ging voor de Sovjet-Unie en dat kan de Russen dwingen om hun wapens af te vuren, als ze denken dat de NAVO van plan is om oorlog te gaan voeren. Dat is erg gevaarlijk, vooral in een crisissituatie. De Pershing-2 is het meest gevaarlijke wapen om een kernoorlog uit te lokken.

Als de Nederlandse regering zou besluiten om geen kruisraketten te plaatsen, wat zou dat voor gevolgen kunnen hebben?

Ik denk dat dit aanzienlijke gevolgen zou kunnen hebben. Binnen de NAVO worden de Nederlanders beschouwd als de meest onafhankelijke denkers. Engeland doet gewoon wat Amerika zegt en van de West-Duitsers kun je moeilijk verwachten dat zij verstandig oordelen over deze dingen met het Warschau Pakt aan hun grens. Wat Nederland betekent in de NAVO, betekent Roemenië in het Warschau Pakt. Zo'n onafhankelijke positie binnen een blok van landen is erg waardevol. Als de Nederlandse regering de moed heeft om nee te zeggen tegen de kruisraketten, zou dat niet alleen voor het Westen, maar ook voor het Oosten positieve gevolgen kunnen hebben.

Je hoort woordvoerders van de NAVO nooit zeggen, dat de rol van Nederland in de NAVO dan is uitgespeeld.

Nee, dat zal ook zeker niet het geval zijn.

Invloed van politici

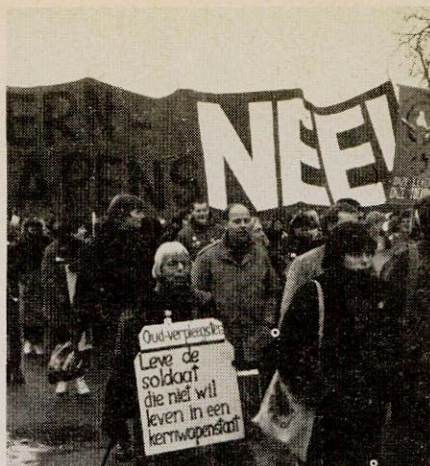
Hebben politici invloed op het ontwapeningsproces?

Ik denk van niet. Er zijn goede redenen om aan te nemen dat de gevestigde belangen van de wapenindustrie, de militairen, de wetenschappers en de bureaucraten dat proces saboteren, wan-

Kernwapens zijn er in grote hoeveelheden. In 1955 waren er 2200 en in 1960 al 15.500. Op dit moment zijn er zo'n 25.000 kernkoppen die allemaal op verschillende doelen zijn gericht.

In 1990 moeten er 23.000 nieuwe bijkomen en 16.000 oude weg; dan zijn er ongeveer 32.000 stuks. We zijn met deze wapens van MAD naar NUTS gegaan. MAD wil zeggen: Mutual Assured Destruction, wederzijds verzekerde vernietiging en NUTS (Nuclear Utility Targeting Selection) betekent: met kernwapens worden militaire doelen geselecteerd. Als men bij de tegenstander de militaire doelen zoveel mogelijk uitschakelt, is een oorlog met kernwapens te winnen, denken militairen. Daarvoor zijn kruisraketten en Pershing II's geschikt. Maar als de tegenstander z'n militaire verstand gebruikt in een crisissituatie, helpt hij eerst die kernwapens de wereld uit.

Deze wapens zijn dus vrij gevaarlijk wanneer je die in je omgeving hebt, daar hebben „vriend en vijand“ soms dezelfde gedachten over. Je vraagt je af, of er dan geen andere mogelijkheid is om gevaarlijke tegenstanders buiten de deur te houden. Barnaby is – mét de militairen – van mening dat de mili-

Mobilisatie van de publieke opinie laatste redmiddel

neer politici willen ontwapenen. Je kunt beter zeggen dat politieke leiders geen controle hebben op de situatie.

Maar als politici daar geen controle op hebben, is de positie van de militairen die geen beleid maken dan niet uitzichtsloos? Militairen die bevelen moeten uitvoeren, moeten dan een beleid verwezenlijken dat de politici zelf niet onder controle hebben. En militairen zijn officieel mensen die ten dienste staan van de politici. Rammelt dat niet aan alle kanten?

Ook al horen de militairen die de bevelen moeten uitvoeren bij het gehele militaire apparaat, ze zijn wel in staat om voor zichzelf te denken. Je kunt hen niet veronderschuldigen door de schuld neer te leggen bij degenen die de bevelen geven. Iedereen die meewerkt in het systeem, moet z'n eigen verantwoordelijkheid op zich nemen. Binnen het leger zullen er extreme groepjes zijn die een oorlog met de Sovjet-Unie willen; je kunt je afvragen of die mensen een stabiele persoonlijkheid bezit-

taire machine een eventuele dreiging van buitenaf moet kunnen weerstaan. Dan moet je tanks, vliegtuigen en oorlogsschepen kunnen tegenhouden met defensieve wapens. Aanvallende wapens zijn daarvoor niet nodig, kernwapens ook niet. Er zijn genoeg conventionele wapens met hoge explosieve kracht. En een verdediging zonder kernwapens is stabiel in een crisis.

Kernwapens zijn vanzelfsprekend niet meteen de wereld uit. Zolang dat niet het geval is, zouden ze voorlopig op onderzeeërs kunnen blijven. Dat is voor de bevolking een veiliger gedachte en voor politici en militairen misschien toch een reden om niet te gauw onbezonnen dingen te ondernemen. In onze tijd verzamelen vrouwen in Engeland zelfmoordpillen om die aan hun kinderen te geven op de dag dat er een kernoorlog uitbreekt. We zouden veiliger en met minder angst kunnen leven, wanneer het aantal kernwapens kleiner in plaats van steeds groter zou worden. Technisch is dat best mogelijk. Als de politici het willen, kan het ook. Maar dan moeten die politici wel door het publiek onder druk worden gezet.

W.R.

ten. Maar als je van normale, stabiele personen uitgaat... die willen zeker geen oorlog, die willen net zo graag vrede als wij. Maar aan de andere kant hebben zij ook de neiging om zoveel mogelijk financiën tot hun beschikking te krijgen, ook willen ze een goede carrière, net als ieder ander dat graag wil. Dat is niet zo erg, maar het is wel erg dat er zoveel geld gestoken is in het militaire systeem sinds 1950 dat de zaak uit de hand is gelopen. De situatie is te vergelijken met een stoomwals die de heuvel afrijdt en die niet meer tegen te houden is.

Rol van het publiek

Als politici die stoomwals niet tegen kunnen houden, wie moeten dat dan wel doen?

Dat is de taak voor het publiek. Dat is denk ik de enige groep die machtig genoeg is om verzet te bieden tegen dit militair-industrieel-academisch-bureaucratisch complex. De vredesbeweging probeert het publiek in beweging te krijgen om dit ingewikkelde complex tegen te houden. De politici hebben bewezen dat ze gemanipuleerd worden door dit complex van belangen. Maar politici zullen alles doen wat nodig is om te worden herkozen bij verkiezingen; dat is hun voornaamste doel. Als zij weten dat de kiezers alleen maar op hen zullen stemmen, als zij zich verzetten tegen deze wapenwedloop, dan zullen ze hun houding veranderen. Een politiek leider zal doen wat nodig is om zijn baan te houden.

Dan moet het publiek wel laten weten dat het een vrede met minder wapens wil. Hoe bereiken we dat?

Mensen moeten een andere houding tegenover deze ontwikkelingen krijgen door opvoeding en onderwijs. Het publiek moet gemobiliseerd worden tegen deze kernwapenwedloop, zodat we het jaar 2000 kunnen halen. Verder moeten we onze kinderen zo opvoeden dat ze conflicten kunnen oplossen zonder geweld. Dan kunnen we het jaar 2100 ook halen. Dat is een taak voor de vredesopvoeding.

Wim Heij
Wim Reinders

Werken in Het kleine verzet'

En klein bedrijf waarin niemand baas is

Ik wilde eens wat anders gaan doen. Ik zat de hele dag op kantoor als ekenaar, veel pietepeuterig werk, en dat ging na vijf jaar allemaal niet meer zo lekker. Ik kwam met MEMO (Mens- en Milieuvriendelijk Onder-nemen) in aanraking en toen vroeg ik me af wat ik nu zelf zou kunnen doen, wat me leuk leek. Ik had een LTS-opleiding gehad en zocht dus iets echnisch. Vroeger had ik wel eens wat aan fietsen gesleuteld en zo ben ik daarin terecht gekomen."

Raadsman Wim Reinders liep in 's-Hertogenbosch tegen een bedrijfje aan met de naam „Het kleine verzet". Nieuwsgierig naar wat er achter de gevel aan mensen en ideeën zal zijn, stapte hij naar binnen. Aaldert Knobbe en Theodoor Jongmans waren zo welwillend om te praten over de dingen die hen bezighouden in hun werk en in hun leven.

Jullie hebben het bedrijf „Het kleine verzet" genoemd; dat is een term uit de fietsenwereld, niet zo gek dus voor een fietsenmakerij. Zit er nog een diepere betekenis achter?

Aaldert: Ik heb de naam bedacht omdat we op een wat andere manier willen werken dan de gemiddelde fietsenmaker. Dat blijkt uit het verhuren van bakfietsen en verder knappen we oude fietsen op, omdat we niet alles meteen weg willen gooien. We willen fietsen niet zo gauw afdanken, het is een recycling-idee. (Recycling betekent: het opnieuw gebruiken van materialen die door anderen nog vaak worden weggegooid. Verzamelen van oud papier is een voorbeeld van recycling. Je gooit het niet weg, maar laat er opnieuw papier van maken. Dat heet dan kringlooppapier. W. R.). Op deze manier verzetten we ons in het klein tegen sommige nadelen van onze samenleving, waarin het woord „nieuw" vaak zo belangrijk is.

Hoe zijn jullie ermee begonnen?

Aaldert: Samen met een andere jongen ben ik er in een leegstaande garage mee begonnen. Daar repareerden we fietsen voor kennissen en we knapten ook wel oude wrakken op. Dat deed ik een halve dag, de andere halve dag werkte ik bij de PTT. Op deze manier wilde ik een beetje ervaring opdoen, voordat ik echt aan de gang kon gaan. Ik heb wel een technische opleiding gehad, maar niet in de fietsenbranche.

Eerst was je in je vrije tijd bezig. Dacht je op een bepaald moment: nu moet het echt worden?

Aaldert: Ik vind dat je het een beetje eerlijk moet spelen tegenover andere fietsenmakers: die hebben ook hun kosten. Dan moet je een gelijke concurrentie hebben en dan moet je je nek ook durven uitsteken. Je moet niet zwart werken; tot nu toe doen we het heel erg

eerlijk. Later kwam Theodoor erbij en omdat we in die garage wat achteraf zaten, zijn we naar iets anders uit gaan kijken. Dit pand stond in de krant, daar zijn we achteraan gegaan en toen ging alles heel snel. Theodoor: Er waren twee plekken in de stad waar nog geen fietsenmaker te vinden was. Dat pand stond in één van die witte vlekken en 't was nog vrij goedkoop ook. Toen hadden we een pand en voor de rest nog niets.

Hoeveel tijd steek je erin?

Aaldert had al diploma's gehaald voordat hij ermee begon. Theodoor was ook al begonnen met een patroonscursus

voor rijwielhersteller, want dat is nodig om een vestigingsvergunning te krijgen. Volgens Theodoor weet je in theorie dan alles, maar aan de praktijk heb je dan nauwelijks geroken. Daarom zocht hij een mogelijkheid om in de praktijk wat te doen en liep toen tegen Aaldert aan. De jongen waar Aaldert mee samenwerkte zag het niet zo zitten om ermee door te gaan en daarna trokken Aaldert en Theodoor samen verder op. Er is nog een derde jongen, Joop, die af en toe bijspringt omdat ze anders weken van 60 uren en soms meer zouden gaan maken. Want als er eentje weg is, moet de ander wel altijd in de winkel/werkplaats zijn. Gemiddeld zijn ze allebei wel meer dan 40 uren per week bezig.

Aaldert: Een derde man is wel nodig, want we zijn ook veel tijd kwijt omdat we veel met tweedehands fietsen en bakfietsen bezig zijn. Dan moeten we vaak een eind rijden om alles op te halen en dat kost veel tijd. Drie mensen is dan eigenlijk wel het minimum.

Theodoor: Joop gaat nooit meer dan een halve dag werken; zelf wil ik het aantal uren ook terugbrengen, want ik heb voor m'n dochtertje Silke meer tijd nodig dan ik nu heb.

Huisvrouw en huisman

Als je lange dagen maakt, heb je weinig tijd voor vriendin/vrouw en kinderen.

Theodoor: Ja, dat heeft met je hele manier van werken te maken. Het meest ideale vind ik dat je als man en vrouw het werk- en het gezinsgedeelte samen deelt. Mijn vader kwam 's avonds altijd pas om 7 uur thuis, die kende ik niet als gezinslid, die was altijd met z'n werk bezig. Dat wil ik zelf in ieder geval niet.

Aaldert: Ik woon samen met mijn vriendin die hele dagen werkt. Zij wil misschien ook eens minder gaan werken en dan lijkt het me wel wat, dat ik niet de hele week met fietsen bezig ben. Als we dan samen een basisinkomen hebben, is dat genoeg. Ik hoef geen luxe leven; anders had ik hier beter niet aan kunnen beginnen, want hier zullen we niet rijk van worden.

Kunnen jullie er van rondkomen?

Theodoor: We hebben 13.000 gulden bij elkaar geleend om mee te beginnen. Dat was niks, daar koop je niet veel voor en we moesten ook alles nog inrichten. 't Is nu zo dat Aaldert een halve baan bij de PTT heeft en mijn vriendin krijgt de helft van een bijstandsuitkering. Anders zou het niet kunnen.

Aaldert: We merken gelukkig wel dat er een stijgende lijn in de inkomsten zit. We moeten ook nog wat meer bekendheid krijgen.

Baas of geen baas

Wie van jullie is de baas van het bedrijf?

Allebei: Niemand is de baas. We nemen de beslissingen in overleg. Geen van beiden heeft de hoofdverantwoording. Theodoor: We zijn een coöperatieve vereniging geworden. Dat betekent een samenwerkingsverband van de mensen die in het bedrijf werken, die op gelijke voet staan en het samen voor het zeggen hebben.

Dit is voor ons de ideale vorm, maar we denken erover om een andere vorm te kiezen, want op deze manier betalen we heel veel belasting. De belastingwetgeving belast namelijk de coöperatieve vereniging zwaarder dan andere vormen van bedrijven. Het scheelt op het minimumloon 10.000 gulden per jaar.

Aaldert: Als lid van een coöperatieve vereniging ben je gewoon werknemer en sta je niet te boek als kleine zelfstandige. Dan krijg je die belastingaf-trek ook niet.

Theodoor: Pas als je heel veel verdient, zit je gunstig in ons systeem van coöperatie. Maar wij verdienen niet veel. Als je in een vorm van werknemerszelfbestuur wilt werken, dan komt dat slecht uit voor wat de belastingen betreft.

Is dat niet vreemd?

Theodoor: In onze samenleving is dat niet gek, want de meeste kabinetten bestaan uit mensen die met grote ondernemingen en banken te maken hebben. Daar bestaat geen socialistische, maar een kapitalistische organisatie.

Jullie willen zeker wel minder belasting gaan betalen?

Theodoor: Ja, daar zijn we mee bezig. We willen nu een vennootschap onder firma worden.

Kun je dan nog wel je uitgangspunt van „iedereen gelijk en niemand de baas” vasthouden?

Theodoor: In zo'n vennootschap onder firma zijn de dingen rond bezitsvorming anders geregeld en ben je persoonlijk aansprakelijk voor schulden. Op papier zijn de ideale doelstellingen over boord gezet; nu zijn ze er straks nog wel, maar ze staan nergens meer op papier. Aaldert: Wat het werken in de praktijk betreft maakt het weinig uit.

Leuke dingen

Wat vinden jullie prettig in je werk?

Aaldert: Het leuke is wanneer het een beetje vlot loopt als je met de fietsen bezig bent. Het zit wel eens tegen met oude fietsen, vaak veel roest. Op zich is aan fietsen werken wel leuk: je maakt iets dat kapot is weer heel en dat vinden mensen ook fijn.

Theodoor: Het is ook leuk om te proberen steeds nieuwe ideeën te krijgen en kijken hoe je die uit kunt voeren. Bijvoorbeeld, we zijn nu bezig met een konstruktiebedrijfje om heel stevige bagagedragers te maken, voor krantenjongens o.a. die om de haverklap met hun bagagedrager in puin terug-

komen. Dat soort dingen is leuk, ook het omgaan met mensen. Je komt allerlei soorten mensen tegen met allemaal hun aparte eigenschappen. Soms blijven mensen erg lang plakken; dat kan best gezellig zijn, maar 't is ook wel eens lastig.

Jullie repareren fietsen, verkopen jullie ze ook?

Aaldert: We verkopen voornamelijk gebruikte fietsen. Alleen onze Deense transportfietsen zijn nieuw.

Waarom?

Aaldert: Daar zit het recycling-idee achter en we hebben ook weinig fietsen gevonden waarvan wij zeiden: die zijn zo geweldig dat we ze gaan verkopen. We willen wel een beetje 'n stevige fiets gaan verkopen. Daar komt bij dat je flink moet investeren als je nieuwe fietsen wilt kopen; bij de meeste fabrieken moet je meteen een heel assortiment nemen en daar hebben we het geld niet voor.

Hoe kom je aan die oude fietsen?

Aaldert: 't Liefst kopen we een partij op van een andere fietsenmaker die ze heeft ingeruild op nieuwe fietsen en zelf geen gebruikte verkoopt. We ruilen ook fietsen in en we kopen van privé-adressen ook wel fietsen. Daar zijn we de laatste tijd wel wat voorzichtig mee geworden, want er komen denk ik ook mensen met gestolen fietsen. Dat kun je niet goed controleren. Dan zeggen we: laat de fiets maar staan en kom over een paar dagen maar weer. Ondertussen kunnen wij dan de politie bellen en vragen of die fiets gestolen is of niet.

Maar als 't niet aangegeven is of te laat, dan heb je geen verhaal meer. Auto's hebben een kenteken. Zijn fietsen vogelvrij?

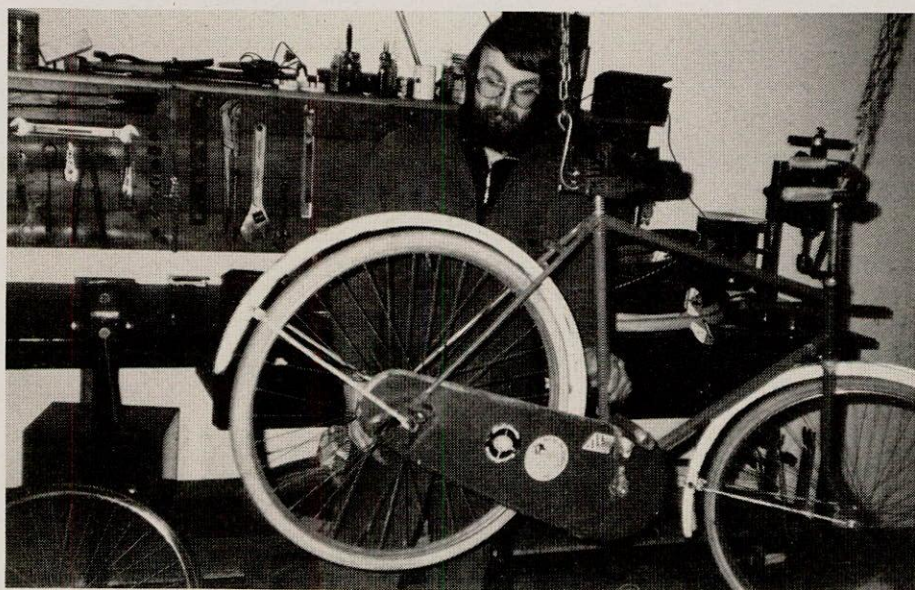
Aaldert: Er staat meestal wel een framenummer in en nu zijn ze bezig met de postcode. 't Is beter dan niks, maar het is er wel snel uit te halen. Maar dan zie je wel dat er met die fiets gerotzooit is.

Wat maak je van je leven

Wat vind je belangrijk in het leven?

Theodoor: Je ziet hoe we hier zitten: een kleine bovenwoning, geen tuin, een balkonnetje van één meter diep. Ik vind het belangrijk voor kinderen dat ze buiten kunnen spelen, dat er meer is dan alleen maar steen. Als je uit deze omgeving wilt breken, kom je toch gauw buiten de huursfeer. Dat is de enige luxe die ik mezelf nodig vind hebben. Er moet wat groen in de directe omgeving te vinden zijn, ik hoef niet persé de stad uit.

Hoe mensen met elkaar omgaan, dat is ook belangrijk. Er is veel ellende: er ligt zoveel gif in de grond, kernenergie is gevaarlijk, er is veel oorlogsgeweld. Door de manier waarop wij werken, laat je toch zien dat het ook anders kan. Daarom werk ik op deze manier. We zoeken manieren om zoveel moge-

Aaldert Knobbe

lijk tegen te gaan dat de natuur en de wereld verpest worden. Fietsen zijn milieuvriendelijk in het gebruik; aan de produktiekant zou nog veel veranderd kunnen worden. Verder doen we ook nog iets met verf: we verkopen verf die voornamelijk is gemaakt uit natuurlijke grondstoffen. Dat is lang niet zo schadelijk voor het milieu. De filosofie van waaruit wij werken, vind je ook bij andere mensen terug: landbouwers die zonder gif werken bijvoorbeeld.

Je kunt in de binnenstad ook fietsen en bakfietsen gebruiken voor het transport van goederen. Op zich is een auto een heel nuttig iets, maar als je 't overmatig gaat gebruiken, komen de grote nadelen naar boven. Uitlaatgassen veroorzaken mede zure regen. Als je er wat selectiever gebruik van maakt, kun je veel dingen in de stad op de fiets doen. Dan heeft de fiets voor het transport wel een paar aanpassingen nodig om er goed mee te kunnen vervoeren, maar het kan wel.

Een paar jaar geleden zag je zelden een fietskar, terwijl die nu steeds meer te zien is.

Aaldert: Ik wilde eens wat anders gaan doen. Ik zat de hele dag op kantoor als rekenaar, veel pietepeuterig werk, en dat ging na vijf jaar allemaal niet meer zo lekker. Ik kwam met MEMO in aanraking en toen vroeg ik me af wat ik nu zelf zou kunnen doen, wat me leuk leek. Ik had een LTS-opleiding gehad en zocht dus iets technisch. Vroeger had ik wel eens wat aan fietsen geleuteld en zo ben ik daarin terecht gekomen. Ik heb de nodige opleidingen gedaan en stage gelopen bij een andere fietsenmakerij die ongeveer net zo werkt als wij. Het beviel me goed en zo zit ik nu een jaar in deze zaak.

het leger

Speelde het leger ook een rol in jullie leven en hoe kijken jullie tegen het leger aan?

Aaldert: Tja, het leger... Ik ben erin geweest, een jaar of tien geleden. Ik zat bij de infanterie in Schalkhaar. Ik vond het op dat moment niet zo erg om erin te zitten. Het leger is denk ik een noodzakelijk kwaad, maar ik vind het moeilijk om uit te leggen waar het leger nu precies voor nodig is.

Theodoor: Ik heb er één dag in gezeten, in Nieuwersluis was dat. Ik ben zo'n vier jaar actief geweest in Onkruit en ook een tijdje bezig geweest met totaalweigeren. Later in de gevangenis heb ik een beroep op de wet gewetensbezwaren gedaan om uit de gevangenis te komen. Ik moest toen vervangende dienstplicht doen, maar dat is er nooit meer van gekomen.

Vaarom wilde jij niets met het leger te maken hebben, waarom weigerde je totaal?

Theodoor: De belangrijkste reden is dat de wet gewetensbezwaren de mensen buiten de dienst zet en werk laat doen dat niets meer met militaire dienst te maken heeft. Als mijn bezwaren niet meer te verenigen zijn met het leger en

Theodoor Jongmans

zelfs zover gaan dat ik het leger bestrijd, moet ik de volle strijd aangaan en geen beroep doen op de wet. Door die strijd aan te gaan, maak ik mensen echt duidelijk wat het konflikt tussen mij en het leger inhoudt.

Wat zijn dan je bezwaren tegen het leger?

Theodoor: Voor mij is het leger geen instrument van de bevolking van een land, maar je hebt gewoon een verdeling tussen mensen die geen macht en mensen die veel macht hebben. De mensen die de macht hebben, gebruiken het leger voor hun eigen belangen en niet voor de belangen van iedereen. Als er op een bepaald moment een vreemde mogendheid hier invalt, dan zijn het de machthebbers die dat doen. Als wij in een ander land aan het rommelen zijn, dan zijn het ook de machthebbers bij ons die dat spelletje spelen. Maar wat is er voor verschil tussen ons en een Rus, iemand uit El Salvador, iemand uit Indonesië?

De strijd tegen macht en de strijd tegen het leger is in wezen hetzelfde. Militarisme houdt meer dingen in: je moet doen wat een meerdere zegt. Of je 't daar wel mee eens bent of niet, dat maakt niet uit. Eigen zeggenschap bestaat niet. Ik voel er niets voor om me voor het machtskarretje van een ander te laten spannen.

Wat vind jij van dat standpunt, Aaldert?

Aaldert: Theodoor zegt wel zinnige dingen, maar ik weet niet of ik van mezelf zo principieel zou zijn om dan ook te weigeren.

Als je opgeroepen wordt omdat er ergens een oorlog dreigt uit te breken tussen een lid van de NAVO en een ander land ga je dan automatisch?

Aaldert: Nee, zeker niet automatisch. Ik zou er wel even over nadenken of ik dat voor mezelf kan verantwoorden.

Het moeilijke begin

Nog even terug naar jullie bedrijf. Hoe zit het met de wettelijke regelingen, gaf dat problemen?

Theodoor: Bij het begin is het moeilijk om aan alle wettelijke regeltjes te voldoen. Er wordt niet naar gekeken of iemand het echt wil en kan. Je moet

sterk genoeg zijn om door die bureaucratie heen te breken, dan heb je overlevingskansen. Al die regeltjes zijn de grootste belemmeringen als je begint, maar sommige zijn wel nuttig.

Wat kunnen jullie voor advies geven aan mensen die zelf aan iets willen beginnen?

Theodoor: 't Is heel nuttig om zelf met iets te beginnen als je geen werk hebt, maar je moet niet verwachten dat het resultaat er van de ene op de andere dag is. Het vereist nogal wat doorzettingsvermogen, steeds zoeken naar hoe de regels in elkaar zitten en hoe je er doorheen komt. Als je je daar snel door laat afschrikken, kun je 't wel vergeten. Je moet je niet laten ontmoedigen.

Aaldert: Die regels zijn er ook een beetje op gericht om de branche te beschermen, dat er niet teveel nieuwe bijkomen.

Theodoor: En de regels worden extra zwaar als je geen geld hebt. Alles wat met geld te maken heeft maakt 't lastig. Je kunt dan ook niemand inhuren die alles voor je uit kan zoeken.

Komen er wel eens mensen bij jullie langs die werk komen vragen?

Theodoor: Dat gebeurt wel en er komen ook mensen langs die zelf iets in deze richting willen beginnen. Er zijn genoeg mensen die wat willen.

Aaldert: Maar 't begin is juist zo moeilijk, de helft valt al vrij snel af. Je hebt dan wel iets nodig waar je op terug kunt vallen, anders wordt de klap zo groot. Je moet ook know-how hebben en 't liefst beginnen aan iets waar de concurrentie nog niet zo groot in is. Tenslotte moet er ook een boterham op de plank komen.

Wim Reinders

GV: heidens karwei

Al Pacino en zijn alter ego: Scarface

Waarom wilde Al Pacino zo graag de rol van Scarface spelen? Hij zag de eerste versie van deze film, gemaakt in 1932 door Howard Hawks met Paul Muni in de hoofdrol, ooit in een achteraf-bioscoopje in New York en hij wist onmiddellijk: ik rust niet voordat ik zelf ooit Scarface ben geweest. Brian de Palma, die na zijn thriller „Dressed to kill” eens een heel andere kant op wilde, had zijn zinnen al lang gezet op een lekkere gangsterfilm, en daar wilde hij dan in elk geval Al Pacino voor hebben. Martin Bregman, producent en goede bekende van zowel Pacino als De Palma, bracht beide heren bij elkaar en een jaar later werd Amerika verbijsteld met een remake van een van de beste gangsterfilms uit de geschiedenis, verplaatst naar de jaren tachtig en volgestouwd met alle kleur, alle techniek en alle hardheid van deze tijd.

De eerste Scarface speelde in de wereld van de bootleggers, de dranksmokkeelaars. In 1983 draait alles om drugs. Tony Montana vertrekt vanuit Cuba naar Amerika, waar hij zijn slag wil slaan. Hij is een crimineel, die Castro maar al te graag kwijt wilde, en hij komt met grote groepen soortgenoten in Miami aan.

Aanvankelijk werkt hij in een snackbar maar zo ziet de American dream er niet uit. Via zijn vriend Manny komt hij in contact met een kleine drugssmokkeelaar. Hij krijgt een opdracht te vervullen. Ondanks het feit dat een van zijn beste vrienden bij die opdracht het leven laat, blijft Montana helder en verlaat hij het pand met de buit. Op die manier wordt hij al snel toegelaten tot de „cercle” van de grotere jongens. Hij mag in hun dure club komen, en hij wordt verliefd op de vrouw van één van hen, een koele blondine die „er de slechte gewoonte op na houdt haar

neus aan de binnenkant te poederen”, zoals een Amerikaans blad het cocaïnesnuiven heel beeldend noemde. Elvira is inderdaad zwaar aan de drugs en hoewel haar man Tony bij zijn intrede in het milieu de goede raad gaf: „never get high on your own supply”, wat zoveel wil zeggen als „snoep nooit van je eigen handel”, gaat Tony ook al snel voor de bijl.

Hij stijgt als een komeet op de ladder binnen het louche wereldje van het grote geld. Hij kan zich een afzichtelijk groot huis permitteren, krijgt Elvira, bereikt de top.

Maar het tij keert, wanneer bekend wordt dat bepaalde regeringsfunctionarissen van een Midden-Amerikaans land zaken doen met Tony.

Een speurhond van de Amerikaanse inlichtingendienst moet uit de weg worden geruimd, voordat hij nog meer schade kan aanrichten. Tony krijgt de opdracht daar persoonlijk zorg voor te

dragen. Wanneer hij, voor één keer in zijn leven, een zwak moment heeft, wordt hem dat onmiddellijk noodlottig. Wanneer hij weer thuis is, wordt hij overhoop geschoten door een legertje huurmoordenaars, die zijn compagnons op hem hebben afgestuurd, maar niet dan nadat hij zelf enige tientallen van deze lieden hun vet heeft gegeven. Voor Tony Montana is dit einde een bevrijding: hij was volkomen topzwaar geworden, had de droom bereikt en wist hem niet te hanteren, had zijn beste vriend vermoord en zijn zuster diep or gelukkig gemaakt. Zijn moeder wild nooit iets van hem weten. 't Lijkt een goedkope conclusie, maar Koning M das was toch ook uiteindelijk niet zo bl met het feit dat alles wat hij aanraakte in goud veranderde? Dat is de parabe van deze film.

Al Pacino onthoudt zich zorgvuldig van ieder commentaar op de figuur die hij speelt. „Ik zie het als een rol. Ik zou nooit zeggen wat voor soort mens Tony Montana was. Dat is niet aan mij. Ik speel hem naar beste weten.” Wat toe wel te denken geeft als je beseft dat Pacino, die vrijwel nooit interview geeft, zich ooit heeft laten ontvallen: „Ik accepteer alleen maar een rol, wanneer ik in het personage dat ik moet spelen, iets van mezelf herken.” De overeenkomst tussen Scarface en Al Pacino is ongetwijfeld hun krankzinnige geldingsdrang. Pacino leeft alleen maar om als de allerbeste acteur de geschiedenis in te gaan. Dat is zijn American dream. Zelf zei hij: „Ook ik kom uit een slechte buurt, ook mijn voorouders waren Latijns. Misschien is dat het wat me in Tony aansprak?”

Scarface is een zeer imponerende film, maar als je al vond dat de mens nou niet de allergelukkigste creatie op aarde was, dan word je in die mening wel versterkt.

Wat Pacino van de rol maakt grenst aan het ongelooflijke. Hij is bijna drie uur lang vrijwel permanent in beeld. Hij praat zeer consequent met een zwaar Cubaans accent en hij verloedert op een adembenemende manier. Er moed voor nodig om een man te spelen die zozeer de haat en afkeer van het publiek op zich laadt als Tony Montana in Scarface. Persoonlijk zie ik Pacino liever in films als Bobby Deers, maar ik vrees dat hij als Scarface meer op zijn plaats is . . .

Al Pacino als Tony Montana samen met Michelle Pfeiffer als Elvira in „Scarface”

Leo van Opzeelan

in 't kort

Dat het goed met de Nederlandse film gaat bewijst het feit, dat ik in deze rubriek drie nieuwe vaderlandse producties kan introduceren. In de eerste plaats is daar **Ciske de Rat**. Regisseur Guido Pieters wil beslist niet hebben dat we spreken van een „remake“, want zijn Ciske moet een geheel andere film zijn dan de versie van Staudte uit 1958. Wel werden beide films naar een

Danny de Munk als Ciske de Rat

hoofd met het vieze piekhaar van de toenmalige hoofdpersoon, en daar steekt deze weldoorvoede, puntgaaf geknipte Amsterdammer uit de jaren tachtig wel erg bij af. Maar tegelijk redt hij daarmee wel de film, want het toch al vrij drakerige verhaal heeft Pieters ondanks de goede voornemens van zijn vrouw, toch nauwelijks echt genuanceerd uit de doeken gedaan. De meeste rollen blijven karikaturen, zwart/wit en niet echt uitgediept. De straatrellen rond het opkomend socialisme zijn knap verfilmd, en vooral Herman van Veen als meester Bruis en Linda van Dijk als tante Jans, die meer moeder voor Ciske is dan zijn eigen moeder, Willeke van Ammelrooy, ooit heeft kunnen opbrengen, leveren knap werk. Maar Pieters heeft te dikwijls naar het goedkope effect, de makkelijke lach (de zwangere bruid die haar onwillige aanstaande echtgenoot op het stadhuis met haar boekje te lijf gaat is een scène die werkelijk beneden alle peil blijft) en de loszittende traan toegewerkt om van mij een voldoende te krijgen. Nou goed, een zesje, omdat hij Danny de Munk zo trefzeker uit driehonderd kandidaatjes heeft geschift.

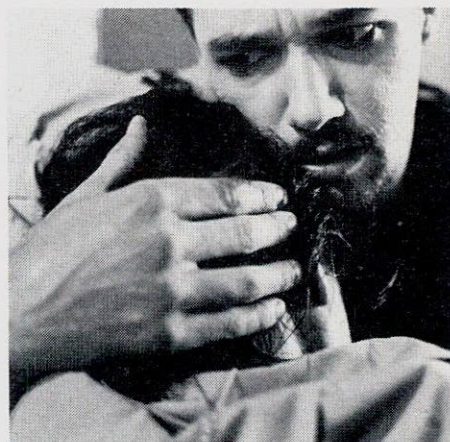
Heel wat verfijnder ging Rudolf van den Berg te werk bij het maken van **Bastille**. De film werd gemaakt naar de roman *Place de la Bastille* van Leon de Winter, die zelf ook nauw bij het scenario betrokken was. Bastille vertelt het verhaal van een geschiedenisleraar, Paul de Wit, een veertiger die geobsedeerd wordt door de gedachte dat hij ergens een tweelingbroer moet hebben, en die geen rust meer vindt voordat hij die broer heeft opgespoord. De Wit is een Jood, zijn hele familie is in de oorlog omgekomen, en hij leeft voor zijn gevoel daardoor zonder verleden en zonder houvast. Wanneer hij van de vroegere vrouw die zijn moeder in de oorlog bij de bevalling assisteerde, verneemt dat hij een tweelingbroertje had, neemt zijn obsessie onleefbare vormen aan. Hoewel hij getrouwd is en twee dochtertjes heeft, gaat hij op zoek naar die ene rode draad. Voor research vertrekt hij naar Parijs, waar hij al snel kennismacht met een Joodse jonge vrouw. Wanneer hij een foto van haar neemt op de *Place de la Bastille*, blijkt er op de achtergrond van die foto een man te staan, die precies op hemzelf lijkt. . . . Dit ingenieuze gegeven heeft Rudolf van den Berg knap in beeld gebracht. Hoewel ik niet dol ben op Derek de Lint, zitten er genoeg andere lijnen in de film om hem toch alleszins genietbaar te

Derek de Lint als Paul de Wit in „Bastille“

maken. Vooral Evelyne Dres als de Franse vriendin laat mooi werk zien. Een melancholieke film, doortrokken van Joodse tragiek en Joodse cultuur, bijna on-hollands van opzet door de vermenging van fictie en werkelijkheid. Tussen de vele Nederlandse films die duidelijk op een groot publiek mikken is deze film een rustpunt.

Hoewel de recensenten niet wisten hoe ze de **De witte waan** van Adriaan Ditvoorst bij de voorvertoningen de hemel in moesten prijzen, ben ik zelf heel wat minder gelukkig met dit pretentieuze werkstuk. Een jonge schilder, in mijn ogen een vervelend, onbehouwen moederskindje, gebruikt regelmatig heroine omdat hij daar zo'n inspiratie uit put. Zijn moeder was ooit een gevierd actrice, maar na een auto-ongeval komt van acteren weinig meer. Zoon heeft

Thom Hoffman en Pim Lambeau als zoon en moeder in „De witte waan“

zich teruggetrokken in een verlaten fabriek, waar een merkwaardige portier een onduidelijke functie vervult. Er overlijdt nog een vriend aan een overdosis, en verder weet ik 't ook niet zo goed. Ditvoorst heeft de nobele gedachte gehad dat je heroine niet alleen maar als vergif moet zien, maar dat het spul, mits met mate gebruikt, voor een kunstenaar van onschatbare waarde kan zijn om zijn creativiteit uit te bouwen. Met zo'n gegeven kun je een heleboel doen, maar veel verder dan wat onbegrijpelijke frasen komt de hoofdpersoon niet, en dat hij zich af en toe naast een grote stenen vogel op een hoog dak posteert, is niet genoeg om het publiek te laten weten hoe hoog verheven hij zich voelt boven 't plebs dat maar een gewoon baantje heeft. Ondanks Ditvoorst, zou ik bijna zeggen, hebben Thom Hoffman en Pim Lambeau (een Belgische actrice) toch mooie acteerprestaties geleverd. Hoffman ziet er boeiend uit met zijn omkoelde ogen en zwart staartje in de nek. Er lijkt enige stagnatie te zijn opgetreden bij de distributie van de film.

Jammer voor producent Jan Vrijman, die met *De witte waan* na jaren weer eens een film afleverde.

L.v.O.

DE DIE

Voor je het weet zijn mensen in hokjes ingedeeld.

Dat gebeurt al zo lang.

Vaak gevolgd door gewelddadige onderdrukking.

Voor je het weet heb jij mensen in hokjes ingedeeld.

Zie je alleen nog maar hun uiterlijk.

Flauwekul, als je erbij nadenkt.

Maar denk er dan wel bij na!

Denk zélf na.

Laat het niet doen door klups die nog zo mooi kunnen praten, maar die wel de problemen van vandaag verpakken in racistiese verhalen.

Die mensen diskrimineren omdat ze homo zijn, of zwart.

Wij hebben bijvoorbeeld...

...daarom weten we nog wel wat er toen
gebeurd is.
Toen was het:
Die zal je belazeren, want dat is een jood,
En nu ook:
Die steekt met messen, want dat is een
surinamer.
Die veroorzaakt werkloosheid, want dat is
een buitenlander
Toen: miljoenen doden in een wereldoorlog.
Nu: de verkoop van hakenkruizen en
hitlerboekjes; smerige leuzes op muren en
rassistiese pamfletten.
Geef fascistten nu geen kans, laat ze niet
hun gang gaan.
Versper ze de weg.

De jongerenorganisaties: ANJV, BM, CDJA, wj-CNV, Ichod Haboniem, IJAR, JOVD, JS, KWJ, LOG, NIVON-jw,
NVV-jc, PPR-jo, PSP-jg, SJB, VD, VVDM.

Waar was je, Adam?

Onlangs hield een voormalige SS-eenheid een reünie ergens in de Bondsrepubliek. Weliswaar was het plaatselijk bestuur in zijn geheel niet voor deze bijeenkomst maar onder de druk van de horeca werd toch toestemming verleend. Zo zien we weer „waar geld verschijnt, de moraal verdwijnt”.

Want dat zo'n bijeenkomst niet kan en dat er terecht tegen geprotesteerd is vind ik ook. Doel en werkwijze van deze formaties is iets wat we zo snel mogelijk aan de vergetelheid moeten prijsgeven.

Toch heb ik problemen met een deel der betogingen tegen deze bijeenkomsten. Ik heb begrip voor oud-gevangenen, die door deze lieden gemarteld zijn, ik heb begrip voor mensen, die door SS toedoen familieleden, have en goed geheel of gedeeltelijk verloren. Hun vaak emotionele benadering is zo goed te begrijpen. Moeilijk wordt het voor mij als de politiek zich er mee gaat bemoeien.

Dan blijkt dat deze politieke Adam alleen verschijnt als het hem om enigerlei wijze in zijn politieke kraam te pas komt. Is dat niet het geval dan zwijgt genoemde Adam.

Merkwaardig is dat niet wordt geprotesteerd als voormalige Wehrmachts-eenheden een reünie houden. Daarvoor zijn verschillende redenen:

1. *Het is politiek gezien niet zinvol. Het levert immers niets op.*

2. *Na de Tweede Wereldoorlog bleek, dat het voormalige Groot Duitse Rijk op grote schaal oorlogs- en andere misdrijven had bedreven.*

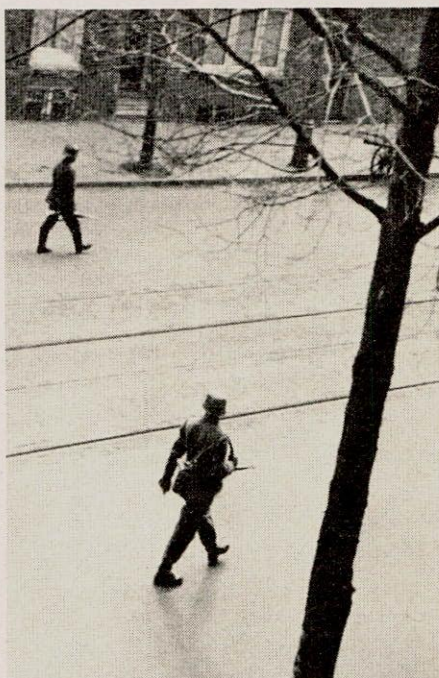
Dus werd het sprookje bedacht dat het de SS was, die zich daaraan schuldig gemaakt had. Afgezien van de principiële vraag of een eenheid hoe dan ook keurig en korrekt kan opereren als ze optreedt als vertegenwoordiger van een beestachtig systeem is deze stelling op zichzelf al niet waar.

SS en Wehrmacht

Het optreden van de Wehrmacht en de SS in Rusland en in Italië verschilden niet zoveel.

Afgezien van het feit, dat de SS meestal minder subtiel optrad. Het is natuurlijk onzin om te beweren, dat de Wehrmacht niet meegeholpen heeft om op grote schaal Joden en partizanen te vermoorden.

Weliswaar schoot de SS meestal, maar de keurige Wehrmacht was wel bereid om het geheel „ab zu riegeln”, zodat niemand, geen man, geen vrouw, geen kind kon ontsnappen. Zelfs in ons eigen land zijn er voorbeelden te vinden van bruto Wehrmachts-optredens; men denke slechts aan Putten.

Na de oorlog werden dan ook twee Wehrmachts-generaals terecht opgehangen en vele anderen voor lange tijd uit de cirkulatie genomen. Zij werden veroordeeld wegens het plegen van oorlogsmisdaden. Niet vergeten moet daarbij worden dat de opperste leiding geheel uit Wehrmachts-officieren bestond. Hoge SS-officieren waren er niet veel en in de top zeker niet.

Politiek grijpt in

Dan echter grijpt de politiek in. Om het zogenaamde Russische gevaar te keren moet Duitsland opnieuw bewapend worden. En om de Duitsers te gerieven worden alle militaire misdadigers vrijgelaten.

Wat ze ook gedaan hebben, het maakt allemaal niets uit. Het is zo erg dat de Amerikaanse aanklager in Neurenberg helemaal niet meer gehoord wordt. Zonder te overleggen met enig justitieel apparaat en zonder acht te geven op de begane misdaden krijgen ze allemaal

hun vrijheid terug. Heb ik Adam toen horen protesteren?

Heb ik Adam horen protesteren toen Adenauer reeds in de vijftiger jaren verklaarde dat de Waffen SS een gewone eenheid was geweest net als iedere andere Wehrmacht-eenheid en dat de veroordeling van de voormalige SS-ers dus onjuist was. Neen, uiteraard niet, want de Duitsers moesten de NATO in en derhalve mochten ze niet boos gemaakt worden.

Heb ik Adam horen protesteren toen een verdedigingsorganisatie van het vrije Westen tegen het zogenaamde Russische gevaar werd gekocht. Met het aksepteren van lieden die miljoenen Russen hadden omgebracht. Niets van doede Russen is zielig, maar wij leven en moeten verdedigd worden.

Heb ik Adam horen protesteren toen veel van deze tot lange gevangenisstraf veroordeelde en om politieke redenen weer vrij gelaten oorlogsmisdadigers door de Bundeswehr met groot militair eerbetoon ter aarde werden besteld?

Een derde reden om maar niet te protesteren:

3. *Konsekvent denken en handelen is niet altijd even eenvoudig en is politiek gezien blijkbaar vaak lastig en dus wordt het maar niet altijd gedaan.*

In het algemeen moeten we aannemen, dat de SS-ers die nu nog naar een reünie kunnen gaan uit de jongste lichtingen voortgekomen zijn. De anderen zijn wel ergens op een slagveld blijven liggen.

Hoe is hun leven geweest? Ingelijfd bij de Hitler-Jugend en opgevoed in nationaal-socialistische zin. Eenmaal in aanmerking komende om hun dienstdienst te verrichten gaan velen naar de SS.

Geen Nazi geen officier

Anderen gaan naar de Wehrmacht en worden daar officier en onderofficier. Nu is er tussen hen die naar de SS gaan en hen die voor de officiersopleiding van de Wehrmacht in aanmerking komen praktisch geen verschil. Beiden moesten in leven en leer blijk gegeven hebben van een oprecht nationaal socialistische instelling. Geen Nazi geen officier, zo simpel was dat in de jaren na 1942. Wie werden er nu soldaat in de Wehrmacht? De grote groepen jongeren, die principieel waren opgevoed en niet in de Hitler-Jugend hadden dienst gedaan. Kortom die mensen waarvan bekend was dat ze geen oprecht nationaal socialistische instelling hadden. Want ook van de Hitler-Jugend werd men vrijwillig lid, het was geen plicht. Waarom heb ik Adam dan niet vaker horen protesteren, of is zijn gebrek aan protest reeds door Macchiavelli beschreven?

Wie uit het verleden wil leren moet zich bewust zijn dat principieel zijn meestal niet loont. Zij, die dat waren zijn dood. Zij die klakkeloos hebben meegeholpen hebben hoge functies. De nabestaanden van de eersten hebben steun, de laatsten hebben geld. Zo eenvoudig is dat allemaal.

Zomerweek in Drenthe

De homogroep van het Humanistisch Verbond organiseert in samenwerking met de Volkshogeschool „Overcinge“, evenals vorig jaar, een zomerweek, en wel van 2 tot 6 juli 1984. Centraal in deze week staat het thema „Humanisme en homoseksualiteit.“ Daarbij komen onderwerpen aan de orde als: Rollenpatronen, vooroordelen, variaties in relaties, het hebben, of willen hebben van kinderen, homoseksualiteit en het overheidsbeleid, fascisme, racisme en sexismen. Deze onderwerpen worden op verschillende manieren uitgewerkt, bijvoorbeeld middels discussie, rollenspel, video etc. In het programma zal er voldoende ruimte zijn om te ontspannen en te genieten van de bosrijke omgeving van Havelte. De kosten bedragen f 225,- per persoon. Opgave, liefst vóór 10 mei, bij Volkshogeschool „Overcinge“, Postbus 52, 7970 AB Havelte, tel. 05214-1541.

Begrip en protest

Ik moet begrip hebben voor de jonge mensen die in de Hitler-Jugend gingen en daarna officier in de Wehrmacht werden. Ik mag geen begrip hebben voor precies dezelfde soort jongens die in de SS gingen. Dat laat de politiek niet toe.

Maar al dat begrip hebben verwaarloost één ding: namelijk die grote groep van principiële mensen, die niet in de Hitler-Jugend gingen, die dienst weigerden of deserteerden, kortom die niet klakkeloos meeliepen in de Nazi-rijen en zichzelf bleven.

Over deze mensen, die de eer van Duitsland redden en die de menselijke waardigheid hoog hielden heb ik Adam nog nooit gehoord. Dat begrip hebben voor de meeloper verraad is aan deze dappere mensen is iets waar Adam nog niet (hoop ik) over gedacht heeft.

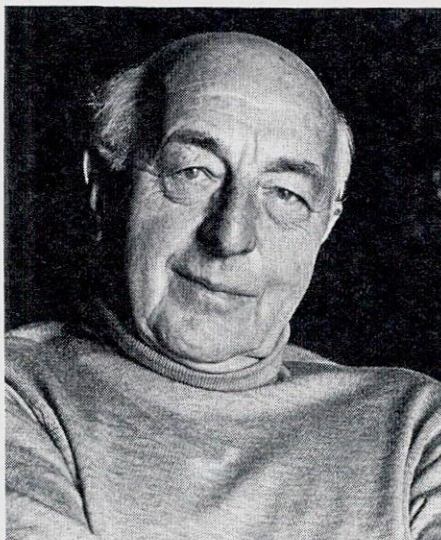
Protesteren tegen levende SS-ers wordt een loos gebaar, als men ook niet protesteert tegen praktisch gelijksoortige lieden en als men daarbij niet opkomt voor hen die principieel tegen het systeem waren en daar de gevolgen van ondervonden.

Daarom vraag ik nogmaals. Adam waar was je al die andere keren?

Adriaan Bijl

Mansholt voorzitter Humanistisch Vredesberaad

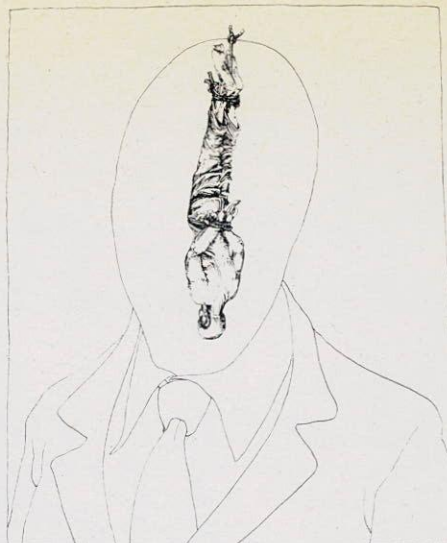
Dr. Sicco L. Mansholt (1908) te Wapserveen is benoemd tot voorzitter van het Humanistisch Vredesberaad. De heer Mansholt is reeds vele jaren lid van het Humanistisch Verbond en ook maakte hij enige tijd deel uit van het hoofdbestuur. Hij heeft vooral bekendheid gekregen als landbouwcommissaris van de Europese Gemeenschap en voorzitter van de Europese Commissie. Verder houdt hij zich bezig met milieuproblematiek en was o.m. nauw betrokken bij de rapportages van de Club van Rome. Hij is fervent tegenstander van toemeloze economische groei, zeker als daarbij hoofdzakelijk gedacht wordt aan elektronika en wapenning.

Sicco Mansholt (foto: Anna Groot)

Niet alleen het gebruik, maar ook het bezit van kernwapens is naar humanistisch-ethisch inzicht onaanvaardbaar. Deze uit 1980 daterende uitspraak komt voor in de Kernwapenverklaring van het Humanistisch Verbond, waarin ook eventuele eenzijdige stappen door Nederland binnen het NAVO-bondgenootschap niet worden uitgesloten. De Kernwapenverklaring is o.m. de grondslag voor het Humanistisch Vredesberaad, dat onlangs de stichtingsvorm kreeg en van welk bestuur de heer Mansholt thans tot voorzitter is benoemd.

Humanistisch Vredesberaad, Oudkerkhof 11, 3512 GH Utrecht, postbus 114, 3500 AC Utrecht.

Interne aangelegenheid, tekening van Hans-Georg Rauch in Die Zeit

Europa, quo vadis?

Van 10 tot 29 mei organiseren het Goethe-Instituut, British Council, Instituto Italiano en Maison Descartes in de Nieuwe Kerk op de Dam in Amsterdam de tentoonstelling „Europa, quo vadis?“

Deze vraag wordt door 5 politieke tekenaars uit 5 Europese landen in de door hen geëxposeerde prenten behandeld: Hans-Georg Rauch (Bondsrepubliek Duitsland), Gerald Scarfe (Groot Britannië, Sunday Times), Giorgio Torattini (Italië, La Stampa), Frits Müller (Nederland, NRC-Handelsblad, Haagse Post), Plantu (Frankrijk, Le Monde).

De tentoonstellingscatalogus wordt door Van Gennep uitgegeven en is samengesteld door Koos van Weringh.

Over de functie van de hedendaagse politieke tekenaars discussieert een forum met deelnemers uit de 5 landen de 10de mei in Maison Descartes. Informaties: Goethe-Instituut, Herengracht 470, Amsterdam, tel. 020-230421.

Themagroep anti-fascisme

De Beweging van Kritische Humanisten wil zich verdiepen in de vraag wat een specifiek levensovertuigelijke aanpak van het fascisme zou kunnen zijn. Hiertoe willen we een themagroep anti-fascisme BKH vormen. Een ieder die met ons mee wil denken, is hartelijk welkom.

De data van samenkomst worden gezamenlijk vastgesteld. Inlichtingen/opgave bij Peter Peek, tel. 02159-12868 of Postbus 13067, 3507 LB Utrecht.

als wij geen raketten plaatsen zullen de Russen ons missen

Boeit niet. . . ?

Hakenkruizen ook op de kazerne

Wie geen lering uit de geschiedenis wil trekken, is gedoemd de daarin gemaakte fouten te herhalen. Dat is een beangstigende zekerheid, vooral in deze toch al niet zo florissante tijd.

Wat doe jij als je een hakenkruis ergens op de kazerne ziet? Een ss-teken of een jodenster? Denk jij dan ook: „Boeit me niet“ of „Naaktposters worden ook aanstootgevend gevonden, terwijl die ook overal hangen“?

Ook zeggen sommigen dat er in Nederland vrijheid van meningsuiting bestaat, dus waarom zou het dan niet mogen? Bovendien tref je buiten de kazerne ook hakenkruizen aan, wat maakt het dan nog uit verder. . . ?

Argumenten

Om met het eerste argument te beginnen: tijdens de lessen zelfhulp-kameradenhulp (zhkh) is je geleerd, dat je niet

werkeloos mag toezien als je militair bent en in staat hulp te bieden wanneer er een ongeluk gebeurd is. Kennelijk mag je dus niet alles over je kant laten gaan.

Zowel buiten de legerplaats fotografeerde Wim Heij dit soort aanduidingen. . .

Ook het tweede argument gaat niet op; aan de vrijheid van meningsuiting stelt de wet grenzen. Je mag in Nederland in het openbaar niet discrimineren. Nazistische aanduidingen vallen ook hieronder.

Betutteling? Ja, maar soms is het nodig mensen in bescherming te nemen, ook tegen zichzelf.

Straffen?

Waar komen die nazistische aanduidingen op WC-deuren, op vlaggen die op de legeringskamers hangen, of gewoon op de rollerbank van het serviesgoed in de manschappeneetzaal opeens vandaan? Moet er weer een zondbok worden aangewezen in deze crisistijd, al dan niet bewust?

Je hoort met veel verve en luid gelach racistische moppen getapt worden. En ik wil niemand voor de gek houden: velen lijken het uit de grond van hun hart nog te menen ook! De discriminatie is minder latent, meer openlijk geworden. Er lijkt weinig kruid tegen gewassen. Want wat moet je er tegen doen? Streng straffen? Boetes? Arrest? Of alternatief straffen: er moet een werkstuk over de holocaust gemaakt worden? Uitbreiden van het toezicht? Allemaal mogelijkheden met positievere, soms ook negatievere of averechtse uitwerkingen.

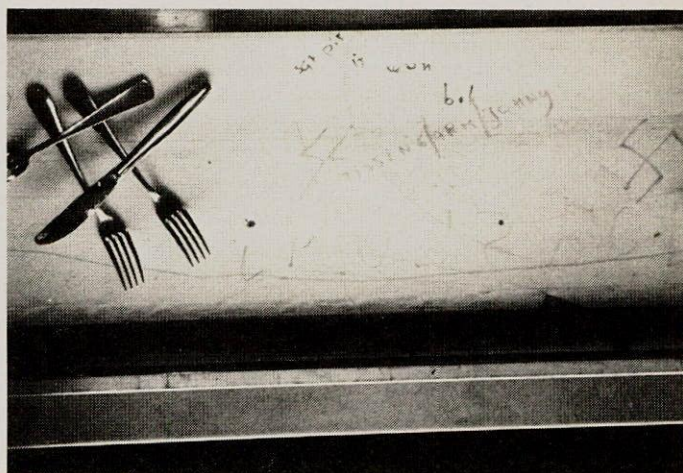
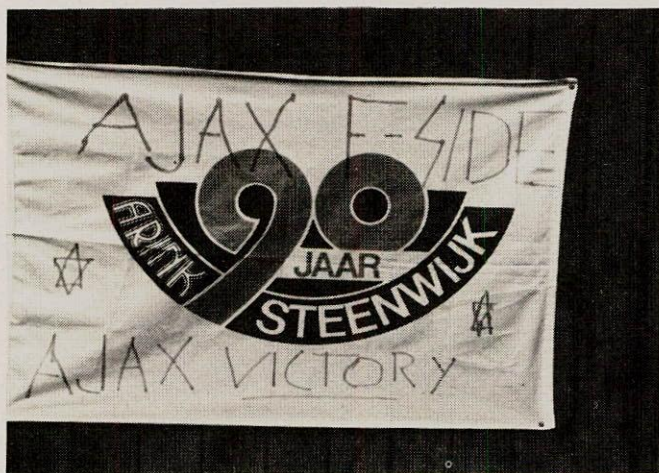
Lessen

Persoonlijk denk ik aan een wat actievere sociale controle en naast lessen zhkh, krijgstuicht en oorlogsrecht eens wat lessen „Rechten van de Mens“ op het programma.

Als een van je maatjes met een viltstift weer eens op het verkeerde pad is, hem erop wijzen wat hij eigenlijk aan het doen is, hoevelen hij ermee op het hart trapt.

Ook het kader kan met lessen „Rechten van de Mens“ bewijzen welke vrijheid we ook al weer aan het verdedigen zijn. Het blijkt de laatste tijd teveel dat dat geen luxe is.

Gerard Nijenstein
Havelte, 26 maart 1984

. . . als er binnen: een 'vlag' op een legeringskamer en de lopende band in de manschappeneetzaal van de Johannes Postkazerne.

Johannes Post zou eens moeten weten. . .

Reaktie van de kazernekommandant

„En dat uitgerekend op de Johannes Postkazerne, een kazerne die genoemd is naar een verzetstrijder“, verzucht kazernekommandant kolonel B. van Tussenbroek, wanneer EGO hem de ingezonden bijdrage „Boeit niet?“ van Gerard Nijenstein laat lezen. Spontaan geeft kolonel Van Tussenbroek („ik ben een man van het midden, uitersten zowel ter linker als ter rechterzijde ondermijnen een samenleving“) een reactie. Veel tijd is er niet want een oefening-Duitsland staat al voor de deur. Desondanks wil Van Tussenbroek, die kort geleden posthuum het verzetskruis voor Johannes Post in ontvangst heeft genomen, toch even tijd vrijmaken want „daar is de aangesneden thematiek te belangrijk voor“.

U bent de kazernekommandant van de kazerne waar Gerard Nijenstein niet alleen gelegd is, maar ook de ervaring, verwoord in nevenstaand artikel, heeft opgedaan. Wat is uw reactie?

Het is het precies waar Nijenstein zijn stukje begint. Als je van de geschiedenis niets leert, maak je kans weer dezelfde fouten te maken. Dat moeten we nu juist zien te voorkomen. Zo is het ook met dit. Eigenlijk zijn we al aan de late kant. Want voorlopig is de Centruumpartij er. Niet dat we gelijk bang behoeven te zijn dat de CP morgen de macht kan grijpen, maar hij is er wel en willen we voorkomen dat ze nog meer aanhang krijgt dan zullen we er wel wat aan moeten doen.

Zonder enige twijfel zullen er niet alleen op de Johannes Postkazerne in Havelte hakenkruizen, SS-tekens en jodensterren op legeringskamers, wc-deuren enz. te zien zijn?

Ja dat denk ik ook, maar daarom wordt voor mij de ernst van de zaak er niet minder om. Maar op dit moment ben ik de kazernekommandant van de Johannes Postkazerne en van mij wordt verwacht dit op deze kazerne een halt toe te roepen. De vraag is dan hoe. Kijk ik ga niet op de loer liggen of een hekzenjacht ontketen. Toch zou ik verschrikkelijk graag willen weten wie zulke dingen nu zeggen of op een andere manier uiten. Niet om ze nu tegen een straf op te laten lopen, maar om er mee aan de praat te gaan. Dat is wat ik met deze lieden het liefste zou doen, vooral ook omdat ik denk dat het ook het meest effectief is.

Hakenkruizen e.d. op een kazerne die genoemd is naar een verzetstrijder uit de Tweede Wereldoorlog. Ongelukkig combinatie is nauwelijks denkbaar?

Ik vind er geen doekjes om. Het doet mij intens zeer dat het uitgerekend ook op deze kazerne plaats vindt en wel om tweeërlei redenen. Uiteraard omdat ik

Johannes Post, geboren 4 oktober 1906 in Nederlandsche Veld en als verzetstrijder gefusilleerd op 16 juli 1944 in Overveen.

hier de kazernekommandant ben, maar vooral omdat deze Johannes Postkazerne genoemd is naar een niet-militaire verzetstrijder. Een man die zich op een bewonderenswaardige manier verzet heeft tegen de fysieke en niet minder ook tegen de geestelijke onderdrukking van het nazisme tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Als de man nog zou leven zou ik werkelijk niet weten waar ik zou moeten blijven, waar ik zou moeten kruipen wanneer ik met deze man over de kazerne zou lopen en wij met dit soort dingen zouden worden gekonfronteerd. Nu moet men uit het feit dat deze man niet meer leeft niet afleiden, dat ik dit soort dingen maar moet laten zitten. Integendeel.

Gerard Nijenstein denkt in dit verband aan aktievere sociale controle. Ik begreep, uit datgene wat u zoëven al op-

Kolonel B. van Tussenbroek, kazernekommandant van de Johannes Postkazerne

merkte, dat u dat wel aansprak?

Jazeker, dat klopt. Maar Nijenstein zegt nog meer. Aan het einde van zijn stukje doet hij ook de suggestie aan de hand om met de 'Rechten van de Mens' ook het een en ander te gaan doen. Dat spreekt mij ook heel sterk aan en ik zou daar ook zeker aan willen meewerken. In welke vorm je dat zou moeten doen staat me nu ook niet direkt voor ogen maar, nogmaals, de gedachte is prima. Misschien is het door de WZZ laten draaien van een film als Holocaust ook wel een idee. Datgene wat er gebeurd is tijdens de oorlog verbijstert mij nog steeds opnieuw weer. Dat laat je niet meer los. Nog even terug naar Nijenstein zijn ideeën. Ik zal er over praten in de eerstvolgende vergadering van het kazerneoverlegorgaan. Ik denk zelf dat het een goede zaak zou zijn, wanneer Nijenstein in het kazerneoverlegorgaan komt uiteenzetten wat hem bezighoudt en dat we vervolgens met elkaar gaan bekijken hoe we een en ander zouden kunnen gaan opzetten.

U neemt de zaak wel serieus. . .

Ja natuurlijk. Kijk, iemand die vijf borden kapot gooit moet je corrigeren. Desnoods met straf. Ernstig, och ik denk niet dat dat het juiste woord is. Laat ik het zo zeggen. Met eten knoeien vind ik bijvoorbeeld veel erger, dat overstijgt al het simpele materiële als bijvoorbeeld borden. Maar hakenkruizen e.d. is nog véél erger: dit soort dingen raken het geestelijke, het morele van onze samenleving en het is daarom dat dit absoluut niet getolereerd moet, nee sterker nog, mág worden. Dit tast onze samenleving aan in haar diepste wezen. Fascistische en racistische uitingen als deze zijn synoniem aan geestelijke onvrijheid en moreel verval. Eén keer is genoeg geweest!

EGO: de hoogste rente op
jouw begripsvermogen

► **Het ligt u zwaar op de maag. . .**

Dat is zo. Elke keer als ik het weer zie op de TV of er over lees, dan denk ik: hoe is het mogelijk dat mensen dit elkaar konden aandoen. Duizendmaal heb ik 't misschien al gezien en toch grijpt het mij steeds weer sterk aan. Daar kom je nooit meer los van. Ik denk trouwens dat het goed is wanneer je er niet meer los van komt. Scherp spreken, scherp schrijven kan en mag, maar op het moment dat we de ander als minderwaardig zien en de mond willen snoeren, overschrijden we een grens. Dat mogen we nooit aksepteren. Democratie is voor mij vrijheid in gebondenheid met respect voor elkaar.

Ik wil zelf ook graag zoveel mogelijk vrijheid hebben, maar we moeten met elkaar ook grenzen vaststellen, juist terwille van de vrijheid van ons allemaal.

Wim Heij

Stan Getz, the Steamer

Uit mijn vorige stukjes is wel gebleken, dat ik er voortdurend naar streefde nieuwe fans voor de jazzmuziek te winnen.

Eén van de muzikanten, die uitermate geschikt is om als kennismaking te dienen, is wel Stan Getz, de man met het absoluut mooiste saxofoongeluid. Het feit, dat hij de laatste jaren weer een aantal l.p.'s heeft gemaakt, die weer meer aansluiten bij zijn vroegere werk, maakt hem des te meer toegankelijk voor nieuwe jazzoren.

Stan Getz, al jong een tabelachtig tenorsaxofonist

Stan Getz is altijd een omstreden musicus geweest, niet zozeer, omdat men aan zijn capaciteiten twijfelde, maar wel, omdat hij vaak een feilloos gevoel voor de commercie had en daardoor één van de rijkste jazzmusici is geworden. Dit leidde vaak tot afgunst bij zijn medemuzikanten en vooral de zwarte musici pruimen Stan niet zo erg. In tenorbattles proberen zij hem dan ook meestal van het podium te blazen, hetgeen nooit lukt, omdat Stan Getz, technisch gesproken, iedereen aankan en tevens een enorm gevoel voor swing heeft.

Levensloop

Laten we de loopbaan van Stan Getz eens in chronologische volgorde gaan bekijken.

Hij werd op 2 februari 1927 in Philadelphia geboren, maar bracht zijn jeugd door in de Bronx, een wijk van New York. Op zijn elfde jaar begon hij met het spelen van de mondharmonica, maar dit instrument bevredigde hem niet. Op zijn dertiende kreeg hij van zijn vader een altsaxofoon, hetgeen voor vader Getz een hele uitgave was, omdat hij als jood geen lid van de drukkersvakbond mocht zijn en dus heel moeilijk aan werk kon komen.

Al snel schakelde Stan Getz over op tenorsax, het instrument waarmee hij beroemd zou worden. Stan was een absoluut wonderkind, want op zijn zestiende speelde hij al in het orkest van Stan Kenton en toen hij achttien was in de beroemde band van Benny Goodman. Daar waren echter jaren van enorme studie aan voorafgegaan. Stan studeerde twee jaar achtereen acht uur per dag!

In die tijd was Stan Getz een uitermate vervelend ventje. Hij maakte het soms zo bont, dat Benny Goodman (zelf overigens ook een uitermate moeilijk mens!) hem regelmatig wegstuurde.

In 1946 maakte Stan Getz voor Savoy zijn eerste platen, maar van zijn fameuze toon is hier nog weinig te horen. Dat zou in 1947 anders worden, want Stan

Stan Getz op jeugdige leeftijd en. . .

. . . een gelouterde Steamer, samen met trompettist Chet Baker

maakte toen deel uit van het orkest van Woody Herman.

Deze band werd beroemd door zijn geweldige saxsectie, de „Four Brothers” genaamd. Deze sectie bestond uit Stan Getz, Zoot Sims, Herbie Steward en Serge Chaloff. Het geluid van de saxofoons bepaalde volledig het karakter van de band en alle leden van de saxgroep, waartoe later ook Al Cohn behoorde, zouden ook individueel grote naam maken. Alleen gaf Herbie Steward er al gauw de brui aan, omdat hij fysiek niet bestand was tegen het vele reizen. In 1948 zou voor Stan Getz de grote doorbraak komen. De Woody Hermanband zette het stuk *Early Autumn* op de plaat en Stan was hierin de tenorsolist. Dit nummer werd een wereldhit en Stan Getz was op slag beroemd! Hij was toen 21 jaar oud.

Afkicken

Vanaf dit moment raakte zijn carrière in een stroomversnelling. Stan begon met een eigen kwartet en had over werk absoluut niet te klagen. Iedereen wilde de fameuze tenorsaxofonist met de geweldige techniek en de fluwelen toon horen. Het zijn echter sterke benen, die de weelde kunnen dragen en Stan Getz, die al vanaf zijn zestiende drugs gebruikte, raakte het spoor volledig bijster!

Dit zou uiteindelijk leiden tot een onbe-

holpen overval op een apotheek, waarvoor hij uiteraard gestraft werd. Stan betuigde in het openbaar zijn grote spijt en slaagde erin om af te kicken, hetgeen vele mensen verbaasde, want Stan Getz was toch immers dat over het paard getilde weke jongetje! Stan toonde hier echter over meer karakter te beschikken dan vele anderen. We schrijven dan het jaar 1954.

De beste platen uit die tijd zijn wel de opnamen uit de Storyvilleclub (1951), destijds verschenen op Roulette en nu weer verkrijgbaar in de Jazz Legacyserie. De opnamekwaliteit is niet geweldig, maar de muziek wel! We horen een fabelachtige Getz begeleid door o.a. Jimmy Raney en Al Haig.

Na 1954, het jaar waarin hij de drugs afzwoer, werd het spel van Stan wat rustiger, hetgeen zijn platen alleen maar ten goede kwam. Stan heeft zoveel platen gemaakt, dat het ondoenlijk is om alles te vermelden, maar ik wil graag een uitzondering maken voor de lp *Jazz at the Opera House*, naar mijn mening de beste plaat, die Stan Getz ooit heeft gemaakt. Hij speelt hier samen met trombonist J. J. Johnson en pianist Oscar Peterson en de heren bereiken een ongekend niveau. De plaat is verschenen op Verve 9012.

Nieuw geluid

Na 1960 kwam de grote doorbraak van de popmuziek, en de jazz moest een flinke stap terug. Toen ook bleek het commerciële talent van Stan Getz. Hij ging o.a. samenwerken met gitarist Charlie Byrd, die van een tournee door Brazilië vele platen en ideeën had meegebracht. Ze gingen muziek maken op het ritme van de samba en noemden deze muziek *Bossa Nova*.

Het nieuwe geluid sloeg in als een bom en Stan Getz had met het nummer *Desafinado* opnieuw een wereldhit. De kassa rinkelde en het is uit die tijd (1962), dat de jaloezie stamt, die veel musici ten opzichte van Stan Getz koesteren, want men vond, dat hij de jazz ontrouw was geworden enz.

Nu, twintig jaar later, vormen klasiëkers als *Girl from Ipanema*, *Meditation* en *Wave* het beste bewijs, dat Stan het in die tijd allemaal wel goed gezien had.

In de jaren '70 bleef Stan Getz veel op festivals optreden en platen maken, maar zijn muziek werd er naar mijn mening niet interessanter op. Stan zocht namelijk naar nieuwe uitdagingen en vond die o.a. in zéér moeilijke composities van bijv. Chick Corea.

Het improviseren op deze stukken is vaak erg moeilijk door de ingewikkelde akkoordenschema's en de muziek krijgt daardoor iets geforceerd.

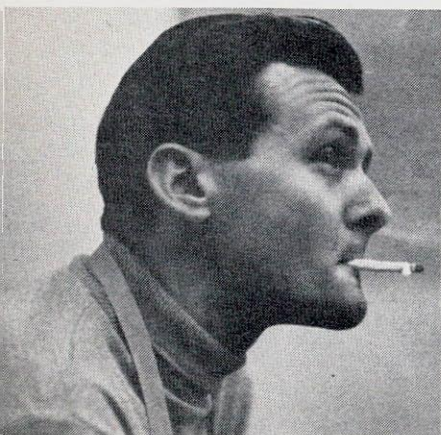
Tweede jeugd

De laatste jaren echter keert een gelouterde Getz toch weer terug naar de stukken van vroeger en zijn laatste platen zijn het beluisteren meer dan waard. Als voorbeeld wil ik graag „*The Dolphin*” noemen, verschenen op concord C.J. 158, waarop composities als *Joy Spring* en *My Old Flame* aan vroegere tijden herinneren.

Stan the Steamer, zoals hij eens spottend door Illinois Jacquet genoemd werd, schijnt aan een tweede jeugd begonnen te zijn!

Resumerend kan ik zeggen, dat een ieder die met jazzmuziek wil kennismaken via de platen van Stan Getz, zich geen melodieuzer en begaafder inleider had kunnen wensen.

Theo Carree

ook een soldaat is een trendvolger

Oorlog in de beeldende kunst

In de loop der eeuwen hebben vele beeldende kunstenaars oorlog tot onderwerp van hun creatief vermogen gekozen. Er waren er die deel uitmaakten van de legers die elkander bestreden en dus van zeer nabij hun indrukken opdeden. Anderen waren toeschouwers en brachten met fantasie vermengd hun gevoelens in beeld. Vier kunstwerken worden bij dit artikel afgedrukt. De achtergronden worden in het kort behandeld.

ding van dit heroïsche drama een kolfje naar zijn hand. Hij kreeg de opdracht en was er 10 jaar mee bezig. Wie nu Calais bezoekt kan deze indrukwekkende groep bewonderen voor het stadhuis. Rodin's sterk temperament en groot kunstenaarschap uitte zich in vormenrijkdom en in hevige beweging.

De burgers van Calais

Van de Engelse koning Edward III (1312-1377) valt weinig goeds te melden. Hij was een vechtersbaas, zijn oorlogen speelden zich vnl. in Frankrijk af, van welk land hij koning wilde worden. Edward was wreed, zonder scrupules en had weinig militaire kwaliteiten. Zijn experimenten kostten veel mensenlevens en geld, die tenslotte, omdat zijn ministers dat niet namen, bijdroegen aan de machtsontplooiing van het Engelse parlement. Na een jaar beleg moest in 1347 Calais zich overgeven, omdat er geen voedsel meer was in de stad.

Zes voorname burgers werden op zijn bevel als gijzelaars aan de koning uitgeleverd, hij kon met hen doen wat hij wilde.

Toen de grote Franse beeldhouwer Auguste Rodin in 1884 vernam, dat de stad Calais voor deze 6 burgers, die zich opgeofferd hadden om hun stad van de ondergang te redden, een monument wilden oprichten, vond hij de uitbeel-

Strijdende paarden

In het begin van de 16de eeuw gaf de Italiaanse stad Florence aan de beroemde kunstenaar Leonardo da Vinci opdracht een schilderij te vervaardigen, waarin een beeld werd gegeven van de grootheid van de Florentijnse geschiedenis. Florence stond in het middelpunt van alle oorlogen in Italië, maar Lorenzo de Medici overwon ze alle en Florence was machtiger dan ooit. Leonardo bracht de slag van Anghiari in beeld. Paarden speelden in dit drama een wezenlijke rol. Razernij, haat en wraakzucht schijnt deze dieren niet minder te beheersen dan hun berijders, aldus liet de biograaf Vasari zich uit. Het origineel van da Vinci is verloren gegaan. De kopie, die Rubens ervan vervaardigde als krijttekening, is in het Parijse Louvre te zien.

Burgers als slachtoffer

In 1808 trekken de Napoleontische legers Spanje binnen. Ze vinden tegen-

stand van de Spanjaarden en de Engelsen. Successen en nederlagen wisselen elkander af. Gruwelen waren aan de orde van de dag. Een verschrikkelijke hongersnood teisterde Madrid in de winter van de jaren 1811-1812. Onderdrukking en moord vierden hoogtij tot in 1814 de Fransen door de bevelhebber van de Engelse strijdkrachten, de latere hertog van Wellington, worden uiteengeslagen. Deze gebeurtenissen vormen de achtergrond van de aangrijpende etsen-serie van de beroemde Spaanse schilder Goya (1746-1828). Deze reeks genaamd „Los Desastres de la Guerra” (de verschrikkingen van de oorlog) is een schreeuwende aanklacht tegen de menselijke wreedheid, die in een oorlogssituatie kan ontstaan. Geen voorvallen van direct oorlogsgeweld, maar enkelingen, burgers en militairen, vrouwen en kinderen, zij allen zijn de slachtoffers van afschuwelijke moordpartijen. Ook in schilderijen heeft Goya verschrikkingen vastgelegd zoals in het wereldberoemde doek „De derde mei 1808”, waarop het fusilleren van een groep burgers door Franse soldaten is vastgelegd. Een schok van ontzetting gaat door je heen bij het zien van deze lugubere vernietiging van mensenlevens.

Fantasie

In de vorige eeuw werd Mexico door burgeroorlogen en staatsgrepen geteisterd. Zo rond 1858 had dit land 2 regeringen, die beide leefden van leningen uit Europa. Daarnaast berokkenden ze allerlei schade aan het bezit van onderdanen van deze landen, die in Mexico woonden. Toen de ene regering de andere overwonnen had was het land bankroet. Enkele Europese landen waaronder Frankrijk besloten tot interventie. Het was Napoleon III te doen om een protectoraat over Mexico te vestigen. Mexico werd door de Fransen be-

zet. Dit had tot gevolg dat veel militairen in het moederland wel eens in kazernes kwamen uitblazen. De merkwaaardige schilder Henri Rousseau heeft in zijn jonge jaren nachten en nog eens nachten zitten luisteren naar hun wonderlijke belevenissen. Vooral de verhalen over exotische steden, over de vreemde bomen- en plantengroei en de verscheurende dieren, boeiden Rousseau uitermate. Zo'n indruk had dit alles op hem gemaakt, dat het was of hij de expedities zelf had meegemaakt. Naderhand, toen zijn werk erkenning kreeg, schilderde Henri Rousseau in 1894 zijn doek „De oorlog”, kleurig en angstaanjagend. Wie het zien wil kan het in Parijs vinden in het Musée du Jeu de paume, waar de hoogtepunten van het Franse impressionisme zijn tentoongesteld.

Er zouden dikke boeken te vullen zijn met beelden en teksten, die oorlog uitbeelden. Op een kruispunt in de geschiedenis, dat de wetenschap wapens

vaste prik

EGO: ook als je in de put zit

bij mensen als Robert Long lach ik me gelukkig

raadsman: duvelsjager

de baardgroei van Lubbers bepaalt het tempo waarin Nederland wordt geschoren

ook Tsjernenko's adem gaat hordender bij de gedachte aan EGO

sinds z'n gehoorapparaat gaan de teksten van Reagan makkelijker 't ene oor in en 't andere uit

NAVO-topper: hij is een deugniet maar nog heilig bij z'n broer

als de VS en USSR 't nou 'ns blijven en afdoende uitvochten – over onze hoofden heen

een CDA-politikus voelt zich als een vis in 't water – een heilbot

EGO: stille kracht

heeft uitgedacht, die het mogelijk maken alle leven op aarde te vernietigen, zal de mensheid zich ervan bewust moeten zijn dat alleen Vrede de wereld van de ondergang redden kan.

Jan Kooijman

boeken bladen brochures

Oorlog in de Pacific

Op en om het eiland Guadalcanal, het grootste van de Salomonseilanden in de Stille Oceaan, is tijdens de Tweede Wereldoorlog verschrikkelijk gevochten. Na de slag van Pearl Harbour (7 dec. 1941) veroverden de Japanners achtereenvolgens Hongkong, de Filipijnen, Singapore en Nederlands Indië en rukten op in de richting van Australië. Een Japanse bezetting van Australië zou een beheersing van de zeeroutes tussen Amerika en Australië betekenen. Dit was voor de VS volstrekt niet te accepteren.

In augustus 1942 landde generaal Vandegrift met 17.000 Australische en Amerikaanse mariniers op het vulkanische, door koraalriffen omgeven, eiland Guadalcanal. Over de maandenlange strijd die volgde gaat Edwin P.

Hoyt's boek „Keerpunt in de Pacific“. Wanneer de Japanners begin februari 1943 hun laatste mensen weten te evacueren is niet alleen de herovering van Guadalcanal een feit, maar is ook een keerpunt in de oorlog in de Pacific bereikt.

Een goed en vlot geschreven boek over een belangrijke episode uit de Tweede Wereldoorlog.

„Keerpunt in de Pacific“ door Edwin P. Hoyt werd uitgegeven door Omega Boek te Amsterdam. Prijs f 29,50.

Marechaussee in Amsterdam

Aan de gemeentepolitie van Den Haag, Rotterdam en Amsterdam wordt al jarenlang bijstand verleend door de Koninklijke Marechaussee. Deze zgn. „zachte“ bijstand heeft een permanent karakter, zulks in tegenstelling tot de

„harde“ bijstand (rellen) die van tijdelijke aard is.

Marechaussee Fred Hollinga maakte niet minder dan vijf jaar deel uit van deze „zachte“ bijstand in Amsterdam. Zijn belevenissen, opgetekend door Frans Kwantes, verschenen kort geleden in het boek „Géén paniek. Het hart in het blauwe pak“. Zo'n honderd wederwaardigheden passeren de revue. Weliswaar fragmentarisch, maar toch voldoende om een aardig beeld te krijgen van de uiteenlopende taakstelling van een politiemans in een grote stad. Voorafgaande aan zijn plaatsing in Amsterdam doorloopt Hollinga de normale marechausseeopleiding. Een opleiding waarover hij nogal wat kritische opmerkingen maakt. Het boek eindigt met een merkwaardige konstatering. Marechaussee Hollinga wil overstappen naar de rijen van de hoofdstedelijke politie en moet daartoe, ondanks jarenlange ervaring, een normale sollicitatie- en opleidingsprocedure volgen. Formeel zal het wel kloppen; logisch voor geen cent.

„Géén paniek“ door Fred Hollinga en Frans Kwantes werd uitgegeven bij de Fontein te Baarn. Prijs f 15,-.

Kernbewapening

In haar boekje „Angsthazen of realisten?“ pretendeert Lize Stilma een 'bijdrage aan de discussie over kernbewapening' te leveren. De uitgever rept zelfs over een „waardevolle inspiratiebron“. Beiden zullen het niet vanuit commerciële overwegingen maar vanuit een oprechte overtuiging op de cover van het boekje hebben laten zetten. Des te erger. Het boekje gaat nl. uit van een serie cliché-opvattingen, die het zo'n twintig jaar geleden nog prima de-

den, maar waar men nu niet meer mee kan aankomen. Tenzij je opzet is om mensen achter de IKV-leuze te krijgen, maar juist dit stonden Lize Stilma en haar uitgever nu net niet voor ogen. Integendeel. Dit vanuit het Hervormd Beeraad Vredesvraagstukken (met het IC-TO, de conservatieve tegenpolen van het IKV) geschreven boekje had veeleer de opzet mensen weg te halen bij het IKV. 'n Mislukking dus. Waar het boekje wel in slaagt, is te laten zien dat er tussen het IKV enerzijds en, in dit geval, het HBV anderzijds een nauwelijks te overbruggen kloof valt waar te nemen. Niet alleen t.a.v. de internationale politiek, maar ook of juist m.b.t. wereldbeeld en godsdienstige overtuiging. In al zijn eenzijdigheid en vertekening levert het boekje in ieder geval tenminste nog deze onbedoelde „bijdrage“.

„Angsthazen of realisten?“ door Lize Stilma verscheen bij uitg. Callenbach te Nijkerk. Prijs f 12,60.

Dienstweigeren

„Ik ben al eens geoeftend in het menschen dood; nu wil ik dat niet meer. Vooral wensch ik niet te dooden op bevel, waaruit voortvloeit het moorden tegen het gemoed in, zonder enig persoonlijk motief of verklaarbare reden.“ Deze regels schreef, de toen 29-jarige, Johan K. van der Veer op 12 augustus 1896 aan de kommandant van de Schutterij in Middelburg. Hij beëindigde zijn brief met de mededeling dat hij de dienst voor de schutterij weigerde en werd daarmee de eerste niet-christelijke militaire dienstweigeraar in Nederland.

Met de weigering van Van der Veer komt een dienstweigeringsbeweging op gang die tot op de dag van vandaag nog bestaat. De geschiedenis van deze beweging is op een uiterst pakkende wijze beschreven in het boek „Dienstweigerers“. Vier jonge dienstweigerers (Guus Termeer, Maarten Evenblij, Minze bij de Weg en Erik Wiersma) tekenden de verhalen op van 25 dienstweigerers. Het aldus verkregen resultaat is niet een beschrijvende geschiedenis van het verschijnsel dienstweigeren in Nederland, maar een levendige geschiedenis aan de hand van 25 verhalen. Slechts voor de oudste dienstweige-

Johan van der Veer, 1895

ars moest men gebruik maken van brieven, dagboekfragmenten en bestaande interviews om een portret te kunnen reconstrueren. Verreweg de meeste dienstweigeraars heeft men zelf geïnterviewd. „Dienstweigeraars“ geeft een chronologisch beeld van 85 jaar dienstweigeren in Nederland, een beeld van de verscheidenheid aan motieven om tot deze daad te komen . . . maar ook een beeld van de leef- en verkomstandigheden in gevangenis- en kampen (o.a. Vledder).

In de beginperiode zijn het de politieke overwegingen die de verhalen in sterke mate dragen. Later, als de zaak van Herman Groenendaal (1921) heeft geleid tot de eerste dienstweigeringswet (1925), komt de problematiek van de erkenning door de commissie centraal te staan. Nog weer later de zinloosheid van de vervangende dienst om tenslotte te eindigen waar men mee begon: de totaalweigeraars. Zowel de harde opstelling van de overheid (opleggen van gevangenisstraffen) als de motieven van de totaalweigeraars van nu (anarchistisch of daartoe neigend) geven aan dat men weer terug is bij af. De onder meer boeiende verhalen zijn erg leerzaam voor hen die geïnteresseerd zijn in de verhouding tussen krijgsnacht en samenleving. „Dienstweigeraars“ door Guus Terneer e.a. werd uitgegeven bij Link te Amsterdam. Prijs f 28,50.

jongerenblad

Ind februari verscheen er een nieuw maandelijk jongerenblad op de markt: Zone 3. Een blad voor mensen tussen de 14 en 20 jaar. „Iets ouder of jonger is niet verboden. Tenslotte is het minimumjeugdloon binnenkort ook tot 30“, zegt de redactie weten.

In het eerste nummer: „Vrijen voor de eerste keer“, vraaggesprek met Herman Brood (. . .) . . . („Een levensverzekering dat vind ik echt de joke van deze eeuw“); Brabantse punk; Drukwerk; rock 'n rollmode; Marieke Stam van de schaatskernploeg; hoe Stefan (18) het glazenwassersbedrijf van zijn opa overneemt; verder veel strips. In het tweede nummer: „Achter slot en grendel“ (vijf jongens vertellen over hun leven in de lik); een verhaal over twee zangeressen die beroemd willen

worden; vraaggesprek met Thijs uit de film „Schatjes“; jonge uitvinders vertellen over hun nieuwe vondsten; interviews met Tina Turner en het geheime wapen van FC Groningen Fandi; wederom veel strips.

Zone 3 verschijnt tweewekelijks en kost f 2,50 per los nummer. Jaarabonnement f 50,-. Inlichtingen: Industriestraat 59, 5223 AT Den Bosch (tel. 073-212115 of 210585).

Buitenlands beleid

Het Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen „Clingendael“ is een serie publikaties gestart op het gebied van de internationale betrekkingen. Als eerste voorbeeld van het veelzijdige karakter van deze reeks is recentelijk verschenen. „Het woord is aan Nederland“, thema's van buitenlands beleid in de jaren 1966-1983.

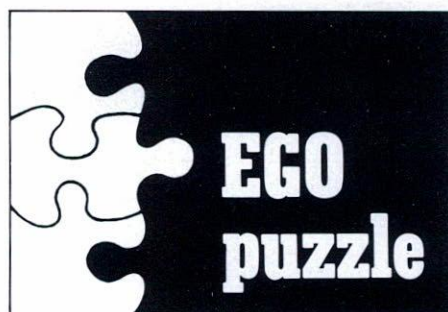
De onderwerpen die aan de orde komen zijn de Palestijnse kwestie, het functioneren van de VN, de voorwaarden voor ontspanning, het apartheidsregime, de Duitse faktor, de atoomdrempel, criteria voor bilaterale hulp en de schending van de mensenrechten. De acht auteurs, allen stafleden van het „Instituut Clingendael“, zijn per onderwerp nagegaan in hoeverre er sprake was van een bepaalde ontwikkeling in de discussie en in welke mate deze doorwerkte in het Nederlands beleid.

In het komende jaar zullen in de „Clingendaelreeks“ nog onder meer boeken verschijnen over het Nederlandse wapenexportbeleid, over de Nederlandse publieke opinie en de bom en over de Baltische staten. Verder verschijnt dit jaar ook nog het dagboek van een ambassadeur in Athene tijdens het kolonelsregime.

„Het woord is aan Nederland“ door Sam Rozemond (e.a.) verscheen bij de Staatsuitgeverij te Den Haag. Prijs f 25,-.

Wim Heij

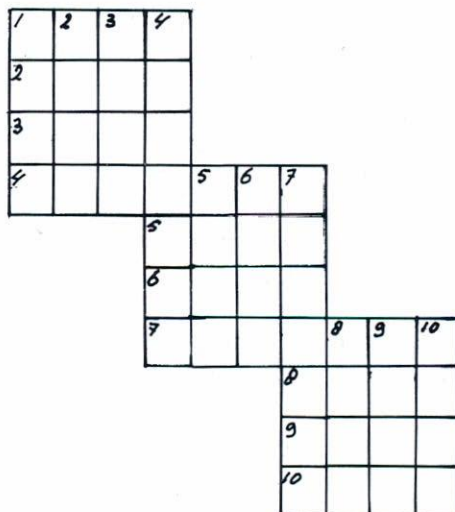
EGO staat elke maand roodgloeiend

Magische trap

In het vorige nummer van april konden we weer 3 winnaars bekend maken, op de zandloper in het maartnummer kwamen echter onvoldoende goede oplossingen binnen (tenminste 25 is voorwaarde). Maar met het kruiswoordraadsel in het aprilnummer erbij – waarvan de oplossingen tot 10 mei ingezonden kunnen worden en niet 10 april zoals per ongeluk werd afgedrukt – zullen we in het juni/julinummer vast wel weer boeken- of platenbonnen kunnen uitdelen.

Hieronder volgt een magische trap, waarvan de omschrijvingen luiden: 1. witte plek bij paarden; 2. speelgoed; 3. dier; 4. militair; 5. zangstuk; 6. opera; 7. dubbel gebak; 8. jongensnaam; 9. waar geen tweede van is; 10. kermislekernij.

Oplossingen van deze meipuzzel kunnen – evenals die van het volgende juni/julinummer – maar liefst tot 17 augustus a.s. worden ingezonden, omdat EGO in de maanden juli en augustus niet verschijnt, maar pas weer begin september. Stuur ze naar: EGO-redactie, Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist en vergeet niet de voorkeur voor boeken- of platenbon te vermelden. Succes!

